

Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi
Journal of History Culture And Art Research

E-ISSN: 2147-0626 CİLT/VOLUME: 14 • SAYI/ISSUE 1 • (HAZİRAN/JUNE): 33-63

SAFRANBOLU'DA SÖZLÜ KÜLTÜR VE GELENEKSEL BİLGİNİN AKADEMİK YANSIMALARI: TÜRK HALKBİLİMİ LİTERATÜRÜ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Academic Reflections of Oral Culture and Traditional Knowledge in Safranbolu: An Evaluation on
Turkish Folklorical Literature

Berrin Sarıtunç

Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü,
Sakarya, Türkiye

Asst. Prof. Dr., Sakarya University of Applied Sciences, Department of Marketing and
Advertising, Sakarya, Türkiye

berrinsaritunc@subu.edu.tr

 0000-0001-8662-6562

Makale Bilgisi/Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 15.05.2025

Kabul Tarihi / Accepted: 30.05.2025

Yayın Tarihi / Published: 30.06.2025

Atıf: Sarıtunç, Berrin. "Safranbolu'da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme". *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi (TAKSAD)* 14/1 (Haziran 2025), 33-63.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15747079>

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayıncı/Publisher: Karabuk University • <https://dergipark.org.tr/tr/pub/taksad>

SAFRANBOLU'DA SÖZLÜ KÜLTÜR VE GELENEKSEL BİLGİNİN AKADEMİK YANSIMALARI: TÜRK HALKBİLİMİ LİTERATÜRÜ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Öz:

Bu çalışma, Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan nadide kültürel miras alanlarından biri olan Safranbolu'nun sözlü kültür öğeleri ile geleneksel bilgi sistemlerinin, halkbilimi literatüründe nasıl temsil edildiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Özellikle 1980–2025 yılları arasında yayımlanmış olan akademik tezler, makaleler, bildiriler ve kitap bölümleri üzerinden gerçekleştirilen bu bibliyografik değerlendirme; Safranbolu'nun halk anlatıları, inanç pratikleri, geçiş dönemi ritüelleri, geleneksel el sanatları ve gündelik yaşam kültürü gibi temalarda ne ölçüde incelendiğini ortaya koymaktadır. Çalışmada, halkbilimi disiplinin yöntem ve kavramsal çerçevesi doğrultusunda, Safranbolu'ya ilişkin akademik üretimin tematik çeşitliliği, disiplinler eğilimleri, yöntemsel yaklaşımları ve zaman içinde gösterdiği gelişim çizgisi sınıflandırılarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, Safranbolu'nun mimari dokusu kadar, yaşayan kültür öğeleriyle de halkbilimi araştırmalarına önemli katkılar sunduğunu ortaya koymakta; ancak bu katkıların büyük oranda turizm odaklı çalışmalarda sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, Türk halkbilimi literatüründe Safranbolu'ya ilişkin mevcut bilgi birikimini görünür kılmakta; aynı zamanda alanın eksik kalan yönlerine ışık tutarak yeni araştırmalara yön verme potansiyeli taşımaktadır. Safranbolu'nun sözlü kültür belleği ve geleneksel bilgi taşıyıcılığı açısından halkbilimsel araştırmalara olan katkısı, bu bibliyografik değerlendirme ile sistematik biçimde ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Safranbolu, Türk Halkbilimi, Sözlü Kültür, Geleneksel Bilgi, Somut Olmayan Kültürel Miras, Bibliyografik Analiz, UNESCO.

ACADEMIC REFLECTIONS OF ORAL CULTURE AND TRADITIONAL KNOWLEDGE IN SAFRANBOLU: AN EVALUATION ON TURKISH FOLKLORICAL LITERATURE

Abstract:

This study aims to analyze how the elements of oral culture and traditional knowledge systems of Safranbolu—one of Turkey's most prominent cultural heritage sites listed by UNESCO—are represented in Turkish folklore literature. Through a bibliographic evaluation of academic theses, articles, conference proceedings, and book chapters published between 1980 and 2025, the study investigates the extent to which key themes such as folk narratives, belief practices, rites of passage, traditional crafts, and everyday cultural life have been examined in relation to Safranbolu. Within the methodological and conceptual framework of folkloristics, the study categorizes and analyzes the thematic diversity, disciplinary orientations, methodological approaches, and diachronic developments in scholarly production concerning Safranbolu. The findings reveal that, beyond its architectural identity, Safranbolu also contributes significantly to folkloric research through its living cultural components. However, these contributions are often limited to tourism-oriented studies, indicating a thematic imbalance in the literature. By making the current body of knowledge on Safranbolu more visible within Turkish folklore studies, this research not only reveals the thematic and methodological orientations in the field but also sheds light on underexplored areas and provides a potential roadmap for future studies. The role of women narrators, master-apprentice traditions, and local memory-bearers is highlighted as crucial yet understudied dimensions of the oral heritage of Safranbolu. This bibliographic analysis thus systematically reveals the contribution of Safranbolu's oral memory and traditional knowledge transmission to contemporary folkloristic discourse.

Keywords: Safranbolu, Turkish Folklore, Oral Culture, Traditional Knowledge, Intangible Cultural Heritage, Bibliographic Analysis, UNESCO.

Safranbolu’da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

Giriş

Türkiye’nin Karabük iline bağlı olan Safranbolu, Osmanlı döneminden günümüze kadar özgün biçimde korunmuş geleneksel konut mimarisi, kent planlaması ve kültürel dokusuyla Anadolu’nun en seçkin tarihî yerleşimlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Çelik, 2017; Öztürk & Gülersoy, 2006). Sahip olduğu çok katmanlı kültürel birikim sayesinde 1994 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne dâhil edilen Safranbolu, bu unvanla birlikte yalnızca fiziksel yapılarıyla değil, yaşayan kültürel değerleriyle de koruma altına alınmıştır. UNESCO’nun somut ve somut olmayan kültürel miras tanımı, yalnızca mimari varlıkların değil; aynı zamanda yerel bilgi sistemleri, sözlü gelenekler, zanaatlar, sosyal uygulamalar ve ritüellerin de korunması gerektiğini vurgulamaktadır (UNESCO, 2003; Smith, 2006). Bu bağlamda Safranbolu gibi tarihî kentler, yalnızca tarihsel yapılarla değil, sözlü kültür öğeleri ve gündelik yaşam pratikleriyle de bilimsel ilgiye konu olmaktadır (Kurin, 2004; Bortolotto, 2007).

Safranbolu üzerine bugüne dek yapılan akademik çalışmalar çoğunlukla mimari koruma (Batur, 1998), kent estetiği, turizm politikaları (Demirtaş-Milz & Mavrič, 2018), planlama ve restorasyon uygulamaları gibi temalarda yoğunlaşmıştır (Gülersoy, 1997; Tosun, 2012). Buna karşın, kentin halkbilimi bağlamında taşıdığı derinlikli sözlü kültür birikimi, geçiş dönemi ritüelleri, inanç pratikleri, halk anlatıları ve yerel zanaatkârlık kültürü gibi boyutlar görece sınırlı çalışmalarda ele alınmıştır (Ergun, 2013; Kaya, 2021). Özellikle kadın anlatıcıların sözlü kültür belleğindeki rolü (Ben-Amos, 1992; Gürçayır, 2020), usta-çırak ilişkileri yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan geleneksel bilgi ve beceriler (Bausinger, 1990), yerel hafıza taşıyıcılarının kültürel sürdürülebilirlikteki işlevi (Tuan, 1977; Savaş, 2019) halkbilimi literatüründe henüz sistemli bir biçimde değerlendirilmemiştir.

Bu çalışma, Safranbolu’nun 1980–2025 yılları arasında akademik alanda nasıl temsil edildiğini, özellikle Türk halkbilimi perspektifinden ele alarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, söz konusu dönemde yayımlanmış yüksek lisans ve doktora tezleri, hakemli makaleler, bildiriler ve kitap bölümleri bibliyografik analiz yöntemiyle taranmakta; içerik analizi yoluyla tematik eğilimler, yöntemsel yaklaşımlar, temsil boşlukları ve alanın yönelimleri sistematik biçimde tespit edilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2022).

Çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- AS1: Çalışmalar Yıllara Göre Nasıl Bir Dağılım Göstermektedir?
- AS2: Alandaki Çalışmalarda Hangi Yazar, Dergi ve Kurum Öne Çıkmaktadır?
- AS3: Hangi Araştırma Yaklaşımları Kullanılmıştır?
- AS4: Alanın Öne Çıkan Araştırma Temaları Nelerdir?
- AS5: Alan Nasıl Bir Gelişim Seyri Göstermektedir?

Safranbolu’nun yalnızca bir açık hava müzesi değil, aynı zamanda yaşayan bir halk kültürü alanı olduğunu ortaya koyan bu çalışma, Türk halkbilimi literatüründe mekân merkezli sözlü kültür araştırmalarına kuramsal ve bibliyografik katkı sunmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda çalışma, görünmeyen temaları görünür kılarak hem yerli hem de uluslararası literatürdeki boşluklara işaret etmekte; bu yönüyle gelecek araştırmalar için yol gösterici bir kaynak niteliği taşımaktadır

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan bibliyografik analiz tekniğini temel alarak tasarlanmıştır. Safranbolu’ya ilişkin 1980–2025 yılları arasında yayımlanmış tezler, hakemli makaleler, sempozyum bildirileri ve kitap bölümleri sistematik biçimde taranarak, tematik ve içerik odaklı bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Çalışma kapsamında, halkbilimi disipliniyle doğrudan ilişkilendirilebilecek sözlü kültür, inanç pratikleri, geçiş dönemi ritüelleri, el sanatları, geleneksel meslek aktarımı ve toplumsal hafıza gibi temalar üzerine odaklanılmış; bu konulara dair kadın anlatıcılar, usta-çırak ilişkileri ve yerel kültür taşıyıcılarının akademik temsili özel olarak incelenmiştir.

Veri toplama sürecinde, Dergi park, YÖK Tez Merkezi, TR Dizin ve Google Akademik gibi akademik platformlardan ulaşılabilen yayınlar taranmış, çalışma dışı bırakma ölçütü olarak yalnızca turizm ve mimari temalı, halk bilimsel bağlamdan uzak kalan araştırmalar ayıklanmıştır. Ulaşılan 120'nin üzerinde yayın, tematik kodlama ve içerik analizi yöntemleriyle değerlendirilmiş; tekrar eden temalar, eksik bırakılan konular ve yöntemsel yaklaşımlar karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Çalışma, halkbilimi literatüründe Safranbolu'ya dair mevcut bilgi birikimini yalnızca betimlemekle kalmayıp, aynı zamanda bu birikimin yöntemsel ve tematik açılardan eleştirel değerlendirmesini yapmayı amaçlamaktadır. Böylece literatürdeki yönelme eğilimleri, görünmeyen temalar, temsil boşlukları ve kadın anlatıcıların ya da yerel hafıza taşıyıcılarının eksikliği gibi noktalar görünür kılinarak, Türk halkbilimi alanında yapılacak gelecek çalışmalara yön verecek bir çerçeve sunulmaktadır.

Bu yönüyle çalışma, Safranbolu gibi kültürel miras değeri taşıyan alanların halkbilimi perspektifiyle ele alınış biçimlerine ilişkin yöntemsel eleştiri ve önerilerde bulunmakta, aynı zamanda sözlü kültürün temsil biçimlerine dair özgün bir değerlendirme sunarak literatüre katkı sağlamaktadır

1. ALANYAZIN

1.1. Halk Kültürü, Sözlü Kültür ve Kültürel Miras

Tezler:

Safranbolu'nun sözlü kültür birikimi, geçiş dönemi ritüelleri ve halk inanç sistemleri bağlamında çeşitli çalışmalara konu olmuştur. Mazıcı (2012), Safranbolu ilçesindeki halk edebiyatı ve halkbilimi ürünlerini derleyerek, bölgedeki sözlü kültür geleneğini belgelemiş ve bu geleneğin geçiş dönemi ritüelleriyle olan ilişkisini ortaya koymuştur. Masal türü özelinde yapılan çalışmalarda ise Satiye Dağı (2008), Safranbolu masallarını yapı, motif ve işlev yönünden analiz ederek bu anlatıların kültürel devamlılık açısından taşıdığı önemi vurgulamıştır. Halk inançlarıyla ilişkili anlatı türleri üzerine yoğunlaşan bir diğer çalışma ise Oral'a (2018) aittir; çalışmasında Safranbolu efsaneleri ve memoratlarını inceleyerek sözlü anlatıların inanç sistemiyle nasıl iç içe geçtiğini ortaya koymuştur. Öte yandan, tarihî belgeler üzerinden halk kültürünün izini süren Şahin (2012) ve Özçiçek (2013), Şer'iyye Sicilleri'ni temel alarak halkın gündelik yaşam pratiklerine, inanç temelli davranışlarına ve geleneksel uygulamalarına dair önemli veriler sunmuşlardır. Kadın kültürü ve giyinme pratikleri özelinde yapılan çalışmalarda ise Akbay (2014), geleneksel kadın giysileri üzerinden halkın kültürel kodlarını çözümlenmiş; bu unsurların sözlü geleneklerle olan bağını değerlendirmiştir. Son olarak, Akca (2022), Safranbolu Seymenlik kültürü bağlamında müziğin işlevini ele alarak, geleneksel törenlerin kolektif hafıza içerisindeki yerine dikkat çekmiştir.

Makaleler ve kitaplar:

Safranbolu'nun kültürel belleği ve somut olmayan miras değerleri üzerine yapılan çalışmalar, yer adlarından zanaatkârlık kültürüne, halk sanatlarından gastronomi müzelerine kadar geniş bir tematik yelpazede şekillenmektedir. Yer adları üzerinden kültürel kimlik ve mekânsal hafıza ilişkisini inceleyen Deniz ve Ersöz (2020), Safranbolu'da halk arasında kullanılan toponimlerin, kolektif belleğin taşıyıcısı olarak işlev gördüğünü ve mekânla kimlik arasında derin bir bağ kurduğunu ortaya koymuştur. Aynı araştırmacıların, Çelik ile birlikte yürüttükleri bir başka çalışmada ise Safranbolu'daki el sanatları ustaları, somut olmayan kültürel mirasın taşıyıcısı olarak ele alınmış ve usta-çırak ilişkilerinin sözlü kültürle bütünleşen yapısı analiz edilmiştir (Deniz & Çelik, 2020). Bu bağlamı genişleten Ersöz (2021), Osmanlı'dan günümüze Safranbolu'daki el sanatlarının dönüşümünü ele alarak, zanaatkârlığın kültürel miras içindeki sürekliliğini tartışmıştır. Zanaatkârlık pratiklerinin kadın emeğiyle ilişkili boyutuna odaklanan çalışmalardan biri olan Soysaldı ve Göksel'in (2019) araştırmasında perde ve sedir dantelleri gibi halk sanatları üzerinden kültürel kodların çözümlendiği ve bu ürünlerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı vurgulanmıştır. Zanaatkârlığın sözlü ve yazılı kültür aracılığıyla mirasa dönüşümünü inceleyen Arslan (2021), özellikle 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarındaki Safranbolu debbağhaneleri bağlamında tarihî

Safranbolu’da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

süreklilik ve değişimi irdelemiştir. Öte yandan, kültürel mirasın gastronomi ve müzecilik yoluyla temsil edilmesi konusunda Baycar (2022), Safranbolu Türk Kahvesi Müzesi örneği üzerinden yerel gastronomik kimliğin kültürel miras aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini değerlendirmiştir. Daha geniş bir çerçevede, Türkmen’in (2021) derleme çalışması, kültürel mirasın turizmle entegrasyon sürecini kavramsal olarak ele almış ve Safranbolu’yu bu sürecin örnek kentlerinden biri olarak göstermiştir

Bu çalışmaların bütüncül bir folklorik çerçevede ele alındığı örneklerden biri de Sarıtunç’un (2023) “Safranbolu İlçe Halk Kültürü: Bir Anadolu Kentinin Folklorik Hikâyesi” başlıklı çalışmasıdır. Yazar, geçiş dönemi ritüelleri, halk inançları, sözlü anlatılar, geleneksel mutfak ve giyim kültürü gibi halkbiliminin temel temalarını Safranbolu yereli üzerinden sistemli biçimde incelemiş; kentteki sözlü kültür unsurlarının hem temsiliyet hem de aktarım biçimleri açısından kültürel sürekliliğe nasıl hizmet ettiğini ortaya koymuştur. Bu çalışma, yalnızca bireysel folklor öğelerini değil, aynı zamanda yerel halkın yaşam pratiklerini anlamaya yönelik mikro kültürel verileri de içermekte; böylece Safranbolu’yu bir halk kültürü mekânı olarak çok boyutlu biçimde analiz etmektedir.

1.2. Gastronomi ve Yöresel Ürünler

Tezler:

Safranbolu’nun gastronomik değerleri, özellikle yöresel yemek sunumları ve coğrafi işaretli ürünlerin kültürel mirasla bütünleşik sunumu açısından son yıllarda akademik ilgi odağı hâline gelmiştir. Yavuz (2022), Safranbolu Konakları’nda gerçekleştirilen yöresel yemek sunumlarını, destinasyon pazarlaması ve otantik turistik deneyim çerçevesinde değerlendirmiş; gastronomi ile yerel kültür arasındaki etkileşimi sürdürülebilir turizm bağlamında analiz etmiştir. Bu doğrultuda gastronominin yalnızca beslenme değil, aynı zamanda kültürel temsiliyet aracı olarak da değerlendirildiği görülmektedir. Ertaş (2019) ise Safranbolu’daki yiyecek-içecek işletmelerinde çalışan personelin gıda güvenliği bilgi düzeylerini inceleyerek, hizmet kalitesi üzerindeki etkilerini tartışmıştır. Bu çalışma, gastronomik mirasın sadece ürün bazında değil, aynı zamanda sunum ve hijyen standartları bakımından da değerlendirildiğini göstermektedir. Coğrafi işaretli ürünlerin çağdaş beslenme trendleriyle uyumu ise Güner’in (2025) çalışmalarıyla ele alınmıştır. Güner, hem glutensiz beslenme tarzına uygun geleneksel ürünlerin yeniden yapılandırılabilirliğini incelemiş hem de bu ürünlerin tüketici niyeti üzerindeki etkilerini analiz ederek, geleneksel bilgi ile fonksiyonel gıda üretimi arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Tüm bu çalışmalar, Safranbolu’nun gastronomi mirasının turizm, halk sağlığı ve tüketici davranışları gibi çok boyutlu açılardan ele alındığını göstermektedir.

Safranbolu’nun gastronomik mirası hem geleneksel ürünlerin kültürel temsili hem de müzecilik, eğitim ve sosyolojik analizler yoluyla çok boyutlu biçimde ele alınmaktadır. Diker, Türker, Çetinkaya ve Kaya (2017), Safranbolu lokumunu geleneksel Türk tatlıları bağlamında değerlendirerek, ürünün yerel kimlik ve kültürel mirasla olan ilişkisini irdelemiş; özellikle safranın ayırt edici bir unsur olarak lokumun özgünlüğünü pekiştirdiğini vurgulamıştır. Coğrafi işaret potansiyeli taşıyan ürünler üzerine yapılan çalışmalarda ise Yurt ve Dinvar (2024), bu tür ürünlerin sürdürülebilir gastronomi turizmine katkısını değerlendirmiş; yerel üretimle turistik değer yaratımı arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Aynı araştırmacılar, gastronomi müzelerinin kültürel aktarım ve eğitim işlevlerini de vurgulamışlardır (İnal & Aksu, 2022). Peruhi gibi yerel yemekler de bu bağlamda ele alınmış; Yurt ve Bayraklı (2022), yemeğin kültürel kimlik oluşturmadaki rolünü analiz etmiştir. Öte yandan Baycar (2022), Safranbolu Türk Kahvesi Müzesi’ni incelemiş ve müzenin sadece bir turistik unsur değil, aynı zamanda kültürel hafızayı yaşatan bir eğitim mekânı olduğunu savunmuştur. Bu yaklaşım, gastronomi mirasının sadece ürün temelli değil, aynı zamanda mekânsal ve anlatsal temsiller aracılığıyla da aktarılabilirliğini göstermektedir. Bu noktada Sağır’ın (2020) Karabük örneği üzerinden gerçekleştirdiği çalışma, yemeğin sosyolojik anlamlarını

katmanlaşma teorisi bağlamında irdeleyerek, yemek kültürünün sınıfsal ve kimliksel boyutlarına da ışık tutmaktadır.

Bu çerçevede, Sarıtuğ'un (2023) "Safranbolu Halk Kültüründe Ritüellerin Önemli Gastronomi Unsuru: Zerde Tatlısı" başlıklı çalışması da gastronomik mirasın ritüel bağlamda değerlendirilmesine önemli bir katkı sunmaktadır. Çalışmada, Safranbolu'da düğün, hac ziyareti, sünnet, ramazan iftarı ve "varma-gelme" gibi toplumsal ritüellerde özel olarak yapılan safranlı zerde tatlısı ele alınmış; bu geleneksel tatlının yalnızca beslenme değil, aynı zamanda sosyal birlikteliği, geçiş dönemlerini ve kültürel kimliği temsil eden bir ritüel aracı olduğu vurgulanmıştır. Safranın sembolik ve tarihî gücünden beslenen zerde tatlısı, kültürel hafızanın yaşatıldığı sofralarda, estetik ve işlevsel bir halkbilimi örneği olarak değerlendirilmiştir. Bu yönüyle zerde, Safranbolu'nun mutfak kültüründe yerel aidiyet, kuşaklar arası aktarım ve somut olmayan kültürel mirasın taşıyıcısı niteliğindedir. Çalışma, gastronomi mirasını ritüel pratiklerle ilişkilendirerek alanyazına halkbilimi perspektifinden yeni bir açılım kazandırmaktadır.

1.3. Mimari ve Yapısal Koruma

Tezler:

Safranbolu'nun mimari dokusu, geleneksel konut yapılarından Osmanlı dönemi camilerine, konak iç düzenlemelerinden kent mobilyalarına kadar geniş bir yelpazede halk mimarisi ve koruma planlaması açısından incelenmiştir. Eser (2020), Safranbolu'nun geleneksel konut mimarisini plan tipolojileri ve yapı malzemeleri üzerinden değerlendirerek, bu yapıların yerel kültürel kimliğin taşıyıcısı olduğunu vurgulamıştır. Osmanlı dini mimarisi bağlamında yürütülen çalışmalarda Eryüksel (2005), 17. ve 19. yüzyıllar arasındaki Safranbolu camilerini mimari açıdan inceleyerek dönemin üslup özelliklerini ortaya koymuştur. Çan (2011) ise Yörük Köyü'nde bulunan Sipahioğlu Konağı'nı örnek göstererek, taşra mimarisine özgü süsleme ve mekânsal düzenlemeleri detaylı bir şekilde belgelemiştir. Kent ölçeğinde ise Kaya (2002), Safranbolu'nun UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dâhil edilmesinden önce ve sonraki süreçte yaşadığı kentsel ve mimari dönüşümü analiz etmiştir. Ekolojik planlama yaklaşımıyla Safranbolu'nun geleneksel yerleşim dokusunu ele alan Aşkin (2014), sürdürülebilir koruma modellerine dikkat çekmiştir. Aydoğan (2019), konaklama işleviyle restore edilen evlerdeki iç mekân düzenlemelerini ve koruma-yeniden işlevlendirme dengesini irdelemiştir. Planlama modelleri açısından Safranbolu üzerine erken dönem öneriler sunan Akın (1997), fiziksel ve sosyal yapıyı birlikte ele alan bütüncül bir planlama yaklaşımı geliştirmiştir. Kentin gelişim baskılarına karşı koruma duyarlılığını değerlendiren Yetiş (2016), kentsel sit alanları çevresindeki geçiş bölgelerinde meydana gelen yeni yapılaşmaların mimari kimliğe etkilerini incelemiştir. Kamusal alan estetiği çerçevesinde Uslu (2017), tarihi çevreyle uyumlu kent mobilyası tasarımları için yöntemsel bir model önermiştir. Tetik (2019) ise 2153 numaralı Şer'iyeye Sicili'ni transkribe ederek, Safranbolu'nun geç Osmanlı dönemi mimari-hukuki belgelerini bilim dünyasına kazandırmıştır. Tüm bu çalışmalar, Safranbolu'nun fiziksel dokusunun yalnızca korunması değil, aynı zamanda kültürel mirasın yaşatılması bağlamında nasıl ele alındığını göstermektedir.

Makaleler:

Safranbolu'nun mimari mirasının korunması, işlevlendirilmesi ve yeniden yorumlanması üzerine yapılan akademik çalışmalar hem mekânsal çözümlere hem de stratejik planlamalara odaklanmaktadır. Özeren ve Korumaz (2018), kentin endüstriyel miras unsurlarından biri olan Tabakhane Binası'nın fiziksel durumu ve yeniden kullanım potansiyelini değerlendirerek, geleneksel yapının günümüz ihtiyaçlarına uygun biçimde nasıl yaşatılabileceğini tartışmışlardır. Eski Çarşı bölgesine odaklanan Koçan (2022) ise koruma-kullanma dengesine dayalı bir planlama anlayışı geliştirerek, kültürel miras alanlarının sürdürülebilirliğine yönelik öneriler sunmuştur. Safranbolu'nun erken dönem mimari analizlerinden biri olan Aktüre ve Şenyapılı'nın (1976) çalışması, kentin mekânsal yapısını ve koruma stratejilerini belgeleyerek sonraki çalışmalara kuramsal bir zemin oluşturmuştur. Yeni dönem çalışmalarda, geleneksel estetik öğelerin

Safranbolu'da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

çağdaş tekniklerle yeniden üretimi dikkat çekmektedir; Çelik (2023), Safranbolu evlerinin tavan süslemelerini deri yüzeyinde dijital yöntemlerle yeniden yorumlayarak kültürel motiflerin çağdaş temsil biçimlerini irdelemiştir. Geleneksel üretim mekânlarıyla mimari kültür arasındaki ilişkiyi ele alan Özdemir ve Çelik (2013), mest ve yemeni yapımı üzerinden el işçiliğinin mekânsal bağlamını incelemiştir. Alan yönetimi bağlamında ise Bogenç (2016), Safranbolu'nun UNESCO statüsü doğrultusunda geliştirilecek stratejik yönetim planı için öneriler sunmuş; Özdemir (2011) ise kültürel mirasın korunmasına yönelik bütüncül öneriler geliştirerek koruma-kullanma ilişkisini yeniden tartışmaya açmıştır. Bu çalışmalar, Safranbolu'nun mimari mirasının yalnızca belgelemeye değil, aynı zamanda sürdürülebilir yaşatmaya ve çağdaş yorumlara açık bir potansiyel sunduğunu ortaya koymaktadır.

1.4. El Sanatları ve Zanaatkarlık Kültürü

Tezler:

Safranbolu'nun zanaatkarlık geleneği, özellikle deri işçiliği ve el sanatları üzerinden somut olmayan kültürel miras bağlamında önemli bir akademik ilgi alanı hâline gelmiştir. Çelik (2013), Safranbolu'daki geleneksel deri ürünleri ve yemeni yapımını ele aldığı çalışmada, zanaatkarlığın üretim süreçlerini, kullanılan malzemeleri ve bilgi aktarım yöntemlerini sistemli biçimde belgelemiştir. Bu çalışma, el emeğine dayalı üretimin sadece maddi bir faaliyet değil, aynı zamanda kültürel sürekliliğin taşıyıcısı olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bölgesel ölçekte zanaatkarlığın ekonomik yönüne odaklanan Topcu (2019), Karabük'teki dericilik sektörünü üretim planlaması açısından incelemiş ve geleneksel dericiliğin yerel ekonomik yapıdaki konumunu değerlendirmiştir. El sanatlarının tarihsel dönüşümüne dair bütüncül bir değerlendirme sunan Ersöz (2021) ise, Osmanlı döneminden günümüze Safranbolu'daki el sanatlarının geçirdiği değişimi analiz ederek, bu zanaatların kültürel miras ve turizm temsilleri bağlamında nasıl yeniden konumlandığını tartışmıştır. Tüm bu çalışmalar, Safranbolu'da zanaatkarlığın yalnızca üretimle sınırlı kalmadığını; kültürel kimlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve temsiliyet gibi çok katmanlı anlamlar taşıdığını ortaya koymaktadır.

Makaleler:

Safranbolu'daki zanaatkarlık pratikleri, somut olmayan kültürel mirasın sürekliliği açısından önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır; özellikle usta-çırak ilişkisi, el emeği teknikleri ve dijital belgeleme gibi farklı boyutlardan incelenmektedir. Deniz ve Çelik (2020), Safranbolu'daki el sanatları ustalarını kültürel miras taşıyıcısı olarak ele alarak, bu ustaların geleneksel bilgi aktarımı sürecindeki rolünü usta-çırak ilişkisi çerçevesinde değerlendirmiştir. Özdemir ve Çelik'in (2013) aynı yıl yayımladıkları iki çalışmadan biri, kaybolmaya yüz tutmuş zanaatlardan biri olan mest yapımını teknik açıdan belgelemekte; diğeri ise yemeni yapım sürecini sosyo-kültürel bağlamda analiz ederek el emeği üretimin toplumsal anlamına vurgu yapmaktadır. Dijitalleşmenin geleneksel zanaatkarlık üzerindeki etkisini irdeleyen Köse ve Gözlükaya (2023), Safranbolu Çarşısı'ndaki demir işçiliği ürünlerini dijital ortama aktararak, bu kültürel mirasın sürdürülebilirliğine yönelik dijital kütüphane modeli önermiştir. Kadın emeği bağlamında yapılan çalışmalarda ise Soysaldı ve Göksel (2019), perde ve sedir dantellerini folklorik ürünler olarak değerlendirerek, kadınların geleneksel el sanatlarındaki üretkenliğini kültürel ifade biçimi olarak ön plana çıkarmışlardır. Canbulat (2022) ise, Safranbolu'nun son ustalarını belgelendirdiği çalışmada, Cumhuriyet'in ilk 80 yılı içinde çarşı kültürü etrafında şekillenen zanaatkarlık belleğini sosyoekonomik açıdan çözümlenmiştir. Bu çalışmalar, Safranbolu'daki zanaatkarlık kültürünün hem geleneksel bilgi aktarımı hem de çağdaş temsiliyet stratejileriyle nasıl korunduğunu ve yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Sarıtunç'un (2023) çalışması da dikkat çekicidir; yazar, Safranbolu'da kaybolmaya yüz tutmuş mesleklerden biri olan dericilik (debbağlık) geleneğini Tabağ Ahmet Bey Tabakhanesi ekseninde inceleyerek hem meslek pratiğini hem de mekânsal belleği sözlü tarih yöntemleriyle belgeleyip kültürel miras statüsü kazandırmıştır. Çalışmada, usta-çırak ilişkisi, geleneksel işçilik teknikleri ve kültürel üretimin sosyo-

ekonomik dönüşümü detaylandırılarak, Safranbolu'daki zanaatkârlığın canlı bir miras olarak nasıl temsil edildiği aktarılmıştır.

1.5. Turizm ve Ziyaretçi Deneyimi

Tezler:

Safranbolu'nun kültürel miras alanı olarak sahip olduğu turistik potansiyel hem ziyaretçi algısı hem de yerel halkın katılım düzeyi açısından çok boyutlu biçimde ele alınmaktadır. Doğan (2013), kentin turistik destinasyon imajını ölçümlendiği çalışmasında, ziyaretçilerin Safranbolu'ya ilişkin algılarını ve tekrar ziyaret etme eğilimlerini analiz ederek, destinasyon sadakatıyla kültürel mirasın temsili arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Yerel halk perspektifini merkeze alan Altay (2019), Safranbolu'daki turizm faaliyetlerine yönelik toplumsal yaklaşımları değerlendirmiş ve sürdürülebilir turizm açısından kritik bulgulara ulaşmıştır. Kültür turizminin yalnızca kent merkezleriyle sınırlı kalmadığını ortaya koyan Azcan (2013) ise, köylere hizmet götürme çalışmaları çerçevesinde kırsal alanlarda turizmin sosyo-kültürel etkilerini Safranbolu örneği üzerinden irdelenmiştir. Bölgedeki turistik işletmecilik dinamiklerini ele alan Çetinkaya (2018), Safranbolu'daki konaklama işletmelerinin finansal sorunlarını analiz ederek, küçük ölçekli işletmelerin sürdürülebilirliği konusunda önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Turist algısı bağlamında yapılan bir diğer çalışmada ise Aygün ve Çevik (2016), kültür turizmi kapsamında yerli turistlerin Safranbolu'ya dair deneyim ve beklentilerini incelemiş; kültürel değerlerin turistik sunum biçimleriyle nasıl algılandığını tartışmıştır. Bu çalışmalar, Safranbolu'nun turizm boyutunun yalnızca dışarıdan gelen ziyaretçilere yönelik bir faaliyet değil; aynı zamanda yerel halk, kırsal kalkınma, ekonomik sürdürülebilirlik ve kültürel temsil gibi pek çok bileşeni içeren karmaşık bir yapı olduğunu göstermektedir.

Makaleler ve Kitap Bölümleri:

UNESCO Dünya Mirası unvanı, Safranbolu'nun turistik değerinin yalnızca tanınırlık düzeyini değil, aynı zamanda yönetsel, sosyal ve kültürel boyutlarını da derinleştirmiştir. Ceylan ve Somuncu (2016), bu bağlamda Safranbolu'nun UNESCO alanı olarak turizmin çeşitlendirilmesine katkılarını eleştirel bir bakışla değerlendirmiş; miras statüsünün yaratıcı turizm politikalarıyla nasıl bütünleşebileceğini tartışmıştır. Alanın yönetsel boyutunu ele alan Ayaz ve Demirkol (2016), destinasyon yönetimi açısından Safranbolu'yu analiz etmiş ve kültürel miras alanlarının çok paydaşlı yapılarla sürdürülebilir biçimde yönetilebilmesi için öneriler sunmuştur. Ziyaretçi deneyimi bağlamında yapılan çalışmalar ise dijital veriler üzerinden analiz imkânı sağlamaktadır; örneğin, Türker ve Yaşar (2018), TripAdvisor yorumlarını inceleyerek ziyaretçilerin Safranbolu'ya dair çekicilik, memnuniyet ve kültürel değer algılarını ölçmüştür. Etkinlik temelli turizmin sosyal yansımalarına odaklanan Zavalsız ve Öztürk (2020), Altın Safran Belgesel Film Festivali'nin yerel halk üzerindeki sosyo-kültürel etkilerini analiz etmiş; kültürel organizasyonların kent kimliği ve halk katılımı üzerindeki rolünü tartışmıştır. Ziyaretçi yönetimi bağlamında ise Sevgi (2023), Safranbolu gibi miras alanlarında kültürel taşıma kapasitesine duyarlı ve sürdürülebilirliği gözeten stratejik planlama modelleri geliştirilmesini önermektedir. Tüm bu çalışmalar, UNESCO sürecinin yalnızca koruma odaklı bir yapıdan ziyade, ziyaretçi deneyimi, halk katılımı ve etkinlik yönetimi gibi unsurları da kapsayan çok katmanlı bir kültürel yönetim alanı sunduğunu ortaya koymaktadır.

1.6. Koruma ve Alan Yönetimi

Tezler:

Safranbolu'nun UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne kabul edilmesi, kent planlaması, alan yönetimi ve mekânsal koruma stratejileri açısından birçok akademik çalışmaya konu olmuştur. Kaya (2002), UNESCO sürecinin öncesi ve sonrasında Safranbolu'nun kentsel ve mimari dönüşümünü tarihsel perspektiften analiz ederek, bu prestijli unvanın kent dokusu üzerindeki etkilerini kapsamlı biçimde ortaya koymuştur. Mekânsal geçiş bölgelerine odaklanan Yetiş (2016), kentsel sit alanlarının çevresinde yoğunlaşan yeni

Safranbolu’da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

yapılaşmaların, tarihi doku üzerindeki baskılarını değerlendirmiş ve koruma politikalarının sınırlarını tartışmıştır. Ekolojik planlama yaklaşımıyla yapılan Aşkin’in (2014) çalışması ise, geleneksel yerleşim dokusunun çevreyle uyumlu biçimde nasıl sürdürülebileceğine dair öneriler geliştirmiştir. Bu yapısal ve çevresel değerlendirmelere stratejik boyut kazandıran Bogenç (2016), Dünya Mirası Safranbolu için alan yönetim planı geliştirmeye yönelik kurumsal ve uygulamalı öneriler sunarak, kültürel miras alanlarının çok ölçekli yönetiminde karşılaşılan zorluklara dikkat çekmiştir. Mekânsal koruma kararlarının kent coğrafyası üzerindeki yansımalarını inceleyen Ayvazpınarı (2020), Safranbolu’nun morfolojik gelişimi ve sosyal mekân üretimi üzerindeki etkileri mekânsal analizlerle ortaya koymuştur. Alanın bütüncül planlamasına dair erken dönem yaklaşımlardan biri olan Akın (1997) ise fiziksel ve sosyal model önerileri geliştirerek, Safranbolu’nun planlama sürecine disiplinlerarası bir katkı sunmuştur. Tüm bu çalışmalar, Safranbolu’nun yalnızca tarihi bir kent değil, aynı zamanda alan yönetimi, ekolojik planlama ve kültürel sürdürülebilirlik açısından model oluşturabilecek dinamik bir koruma sahası olduğunu göstermektedir.

Makaleler ve Diğer Yayınlar:

Safranbolu’nun kültürel miras olarak korunmasına yönelik politikalar ve planlama yaklaşımları, Türkiye’nin tarihî çevre koruma pratiğinin gelişimiyle paralel biçimde şekillenmiştir. Özgönül (2015), 1975 Avrupa Mimarlık Mirası Yılı kapsamında Türkiye’nin katılım sürecini ve bu bağlamda Safranbolu’nun koruma politikaları içindeki özel konumunu irdelemiş; bu sürecin, Türkiye’de tarihî çevre bilincinin kurumsallaşmasında dönüm noktası olduğunu vurgulamıştır. Alanın fiziksel korunmasına ilişkin erken dönem katkılardan biri olan Aktüre ve Şenyapılı’nın (1976) saha çalışması, Safranbolu’nun mekânsal yapı özelliklerini ve karşılaştığı koruma sorunlarını detaylı biçimde belgeleyerek, sonraki koruma stratejileri için öncü bir kaynak oluşturmuştur. Koruma ile kullanım arasındaki hassas dengeyi irdeleyen Koçan (2022), Eski Çarşı bölgesi özelinde koruma-kullanma ilişkisini planlama düzeyinde ele alarak, mirasın sürdürülebilir yaşatımı için öneriler sunmuştur. Geniş ölçekli bir perspektifle Safranbolu’nun çevre sorunlarını ve kent dokusunun korunmasına yönelik tarihsel sürecini ele alan Şendemir (2019) ise hem doğal hem de kültürel çevrenin bütüncül biçimde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuş; çevresel baskıların kültürel miras üzerindeki uzun vadeli etkilerine dikkat çekmiştir. Bu çalışmalar, Safranbolu örneğinde koruma anlayışının yalnızca fiziksel yapıları değil; aynı zamanda sosyal, çevresel ve yönetsel boyutları da kapsayacak şekilde evrildiğini göstermektedir.

1.7. UNESCO Dünya Miras Süreci

Tezler:

Safranbolu’nun 1994 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne dâhil edilmesi, kentteki mekânsal, yönetsel ve sosyo-kültürel dönüşüm süreçlerini doğrudan etkilemiş; bu süreç birçok akademik çalışmada karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Kaya (2002), Safranbolu’nun UNESCO ilan öncesi ve sonrasında geçirdiği kentsel ve mimari değişimleri karşılaştırmalı biçimde analiz ederek, koruma söyleminin kent planlaması üzerindeki etkilerini irdelemiştir. Alanın çevresel dönüşümüne odaklanan Yetiş (2016), özellikle kentsel sit alanlarını çevreleyen geçiş bölgelerinde gerçekleşen yeni yapılaşmaların, geleneksel doku üzerindeki baskısını ele almış ve bu yapılaşmaların kültürel bütünlüğü tehdit eden etkilerine dikkat çekmiştir. UNESCO sonrası oluşan yönetim ihtiyaçlarına çözüm üretmeyi hedefleyen Bogenç (2016), Safranbolu’nun Alan Yönetim Planı’nın geliştirilmesine yönelik olarak çok aktörlü ve stratejik bir planlama önerisi sunmuştur. Öte yandan, ekolojik planlama yaklaşımıyla Safranbolu’yu ele alan Aşkin (2014), geleneksel yerleşim yapısının çevre ile olan ilişkisini analiz etmiş ve UNESCO sürecinin mekânsal planlamaya olan etkilerini sürdürülebilirlik bağlamında tartışmıştır. Bu çalışmalar, UNESCO miras ilanının yalnızca bir prestij unsuru değil, aynı zamanda çok boyutlu bir dönüşüm mekanizması olarak Safranbolu üzerinde kalıcı etkiler yarattığını ortaya koymaktadır.

Makaleler ve Diğer Yayınlar:

Safranbolu'nun UNESCO Dünya Mirası ilan edilmesiyle birlikte yaşadığı kültürel, yönetsel ve turistik dönüşüm hem yerel hem de ulusal düzeyde birçok akademik değerlendirmeye konu olmuştur. Ceylan ve Somuncu (2016), UNESCO statüsünün kültür turizmi üzerindeki etkilerini sorgularken, bu tür miras alanlarının turizmin çeşitlendirilmesinde üstlendiği işlevleri eleştirel biçimde tartışmış; özellikle kültürel temsil ile ekonomik beklentiler arasındaki dengeye dikkat çekmiştir. Alanın yönetsel boyutunu irdeleyen Ayaz ve Demirkol (2016), UNESCO kapsamındaki destinasyonlarda karşılaşılan yönetsel zorlukları analiz etmiş ve Safranbolu'yu bu bağlamda çok aktörlü bir miras alanı olarak ele almıştır. Bu dönüşümün tarihsel arka planına ışık tutan Özgönül (2015), 1975 Avrupa Mimarlık Mirası Yılı çerçevesinde Türkiye'nin katılım sürecini ve UNESCO'nun Safranbolu üzerindeki etkilerini tarihsel bağlamda değerlendirmiştir. Kültürel miras ilanının yalnızca fiziksel koruma değil, aynı zamanda yönetsel ve toplumsal bir yeniden yapılanma süreci başlattığını ortaya koyan Canbulat ve Arch (2011), Safranbolu'nun bu yeni statüyle birlikte geçirdiği kültürel ve yönetsel dönüşümü kapsamlı bir biçimde incelemiştir. Daha geniş bir ölçekten konuya yaklaşan Türkmen (2021), UNESCO kapsamındaki miras alanlarının korunması ile turizm ilişkisini teorik bir düzlemde ele alarak, Safranbolu'yu bu modelin Türkiye'deki en görünür örneklerinden biri olarak konumlandırmıştır. Bu çalışmalar, Safranbolu'nun UNESCO statüsüyle birlikte yalnızca uluslararası görünürlük kazandığını değil, aynı zamanda kültürel miras yönetimi, turizm politikaları ve yerel katılım gibi çok boyutlu dönüşümler yaşadığını göstermektedir. Safranbolu üzerine yapılmış akademik çalışmaların bibliyografik olarak sınıflandırıldığı dikkat çekici çalışmalardan biri de Çağlayan, Balun ve Bozkurt Yıldırım (2022) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, 71 lisansüstü tez incelenerek, konularına göre sınıflandırılmış, yıllara göre dağılımları analiz edilmiş ve üniversite bazlı üretim yoğunlukları değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, tezlerin büyük çoğunluğunun mimari koruma ve kentsel miras konularına odaklandığını göstermektedir. Ayrıca 2000 sonrası süreçte tez üretiminde anlamlı bir artış gözlenmiştir. Bu bağlamda, söz konusu çalışma alanyazına genel bir kuşbakışı sunarken, halkbilimi odaklı temsillerin sınırlı kaldığını da ortaya koymuştur.

Bu çalışmadan farklı olarak bu çalışmada 1980–2025 yılları arasında yayımlanmış lisansüstü tezler, makaleler ve bilimsel yayınları kapsayan daha geniş ölçekli bir tarama ile yalnızca mimari değil; sözlü anlatılar, geçiş ritüelleri, inanç pratikleri, kadın emeği, gastronomi, toponim gibi halkbilimi unsurlarını da dahil eden disiplinlerarası bir analiz sunmaktadır. Böylece yalnızca fiziksel miras değil, aynı zamanda kolektif bellek, kimlik inşası ve somut olmayan kültürel miras boyutları da değerlendirilerek literatüre katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

1.8. Sosyo-Ekonomik Dönüşüm

Tezler:

Safranbolu'nun sosyo-ekonomik yapısı, tarihsel belgelerden güncel mekânsal dönüşümlere kadar uzanan çok boyutlu bir perspektifle incelenmiştir. Gözübek (2016), 19. yüzyılda Safranbolu'ya bağlı Aktaş kazasının sosyo-ekonomik durumunu Temettuat Defterleri üzerinden analiz ederek, bölgedeki üretim yapısı, mülkiyet ilişkileri ve toplumsal sınıflar hakkında önemli tarihsel veriler sunmuştur. Sanayi odaklı geçim biçimleri bağlamında yapılan çalışmalarda Topcu (2019), Karabük ili özelinde dericilik sektörünü üretim planlaması açısından değerlendirerek, Safranbolu'daki geleneksel zanaatkarlığın ekonomik yapı içindeki yerini sorgulamıştır. Güncel ekonomik sürdürülebilirlik tartışmalarına katkı sunan Çetinkaya (2018), Safranbolu'daki konaklama işletmelerinin finansal yapılarını analiz ederek, yerel turizm ekonomisinin kırılma alanlarını ve güçlendirilmesi gereken yönlerini ortaya koymuştur. Kırsal kalkınma ve kamu hizmetlerinin ekonomik etkilerine odaklanan Azcan (2013), kültür turizmi kapsamında kırsal bölgelere yönelik hizmet politikalarının ekonomik ve kültürel sonuçlarını Safranbolu ölçeğinde incelemiştir. Bu değerlendirmeleri mekânsal bir çerçevede ele alan Ayvazpınarı (2020) ise, Safranbolu'nun şehir

Safranbolu'da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

coğrafyasını mekânsal sınıflar, işlevsel dönüşüm ve planlama ilişkileri üzerinden analiz ederek, sosyo-ekonomik yapı ile fiziksel çevre arasındaki bütüncül ilişkilere dikkat çekmiştir. Bu çalışmalar, Safranbolu'nun geleneksel üretim yapısından turizm odaklı ekonomiye geçiş sürecini tarihsel süreklilik, mekânsal dönüşüm ve yönetsel planlama bağlamlarında çok yönlü olarak değerlendirmektedir.

Makaleler:

Safranbolu'nun ekonomik yapısında geleneksel üretim biçimlerinden hizmet temelli yapıya geçiş, özellikle sanayileşme süreçleri ve toplumsal dönüşüm bağlamında çeşitli çalışmalara konu olmuştur. Sağır ve Canayaz (2017), Safranbolu'daki toplumsal yapının sanayileşme ile birlikte geçirdiği dönüşümü nitel saha verilerine dayanarak incelemiş ve geleneksel üretim kültüründen hizmet sektörü ağırlıklı bir yapıya yönelişi analiz etmiştir. Bu dönüşümün tarihsel kökenlerini irdeleyen Arslan (2021), 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında Safranbolu'daki debbağhaneleri tarihsel ve ekonomik açıdan incelemiş; zanaatkârlık temelli üretimin kentsel ekonomideki rolünü ortaya koymuştur. Sanayileşme çabalarının başarısız örneklerinden biri olarak değerlendirilen debagat fabrikası, Canbulat (2022) tarafından ele alınmış; bu girişim aracılığıyla bölgedeki sosyoekonomik beklentiler ile yaşanan hayal kırıklıkları ayrıntılı biçimde analiz edilmiştir. Ekonomik yapının kültürel değer algısıyla olan ilişkisini farklı bir bağlamda ele alan Sağır (2013) ise, Safranbolu'daki mezarlık alanlarını ölüm sosyolojisi perspektifiyle değerlendirerek; ekonomik sınıflar, değer üretimi ve kültürel süreklilik arasındaki yapısal bağları ortaya koymuştur. Bu çalışmalar, Safranbolu'nun ekonomik dönüşümünü yalnızca sektörel değişim açısından değil; aynı zamanda tarihsel hafıza, başarısız modernleşme girişimleri ve kültürel süreklilik bağlamında da derinlemesine değerlendirmektedir.

1.9. Şer'iyye Sicilleri ve Sosyal Hafıza

Tezler:

Safranbolu'nun sosyal, hukuki ve ekonomik tarihine ışık tutan Şer'iyye Sicilleri, bölgenin toplumsal yapısının çok katmanlı analizine olanak tanıyan birincil kaynaklar arasında yer almaktadır. Tetik (2013), 2153 numaralı Şer'iyye Sicili'nin transkripsiyonunu gerçekleştirerek Hicrî 1313–1317 (M. 1896–1900) yıllarına ait kayıtlar üzerinden Safranbolu'nun geç Osmanlı dönemindeki sosyal, hukuki ve ekonomik yapısını belgeleyici veriler sunmuştur. Yerel toplum yapısının mikro ölçekte çözümlemesini yapan Ulusoy (2019), 2119 numaralı sicilde yer alan yer adları, meslek grupları ve tereke kayıtları üzerinden sosyal statü ve ekonomik dağılım ilişkilerine dikkat çekmiştir. Özçiçek (2013), 2113 numaralı sicil defterini transkribe ederek dönemin hukuki belgeleri üzerinden aile yapısı, mülkiyet ilişkileri ve toplumsal normlar hakkında önemli bilgiler sağlamıştır. Benzer şekilde Şahin (2012), 2112 numaralı sicili inceleyerek borç ilişkileri, miras düzenlemeleri ve aile yapısına dair dönemin sosyal rollerini açığa çıkarmıştır. Kadın tarihi açısından önemli bir katkı sunan Karakaya (2017), 2114 numaralı sicili temel alarak kadınların mal varlığı, miras ve alışveriş ilişkileri bağlamındaki konumlarını ayrıntılı biçimde analiz etmiştir. Arslan (2016) ise 2124 numaralı sicil üzerinden 19. yüzyıl ortası Safranbolu'sunun ticari hayatını ve hukuki yapısını inceleyerek dönemin ekonomik ilişkilerini ortaya koymuştur. Belge çözümleme metoduyla çalışan Temel (2013), 2154 numaralı sicilin ilk 50 sayfasını transkribe ederek hem içerik hem de yorumlama düzeyinde kaynak değeri taşıyan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Ahlaki yapı ve sosyal denetim konularına odaklanan Okumuş (2016) ise, 20140 numaralı sicil üzerinden toplumdaki ahlaki normların ve hukuki düzenlemelerin işleyişini sosyo-kültürel bağlamda değerlendirmiştir. Bu çalışmalar, Şer'iyye Sicilleri'nin yalnızca hukuki belgeler değil; aynı zamanda Safranbolu'nun tarihsel hafızasını taşıyan zengin toplumsal arşivler olduğunu ortaya koymaktadır.

Makaleler:

Safranbolu'nun yerel tarihine ışık tutan Şer'iyye Sicilleri, yalnızca hukuki belgeler değil; aynı zamanda meslek yapıları, mekânsal kullanımlar ve toplumsal hafıza açısından da önemli çözümleme imkânları sunmaktadır. Çelik (2013), Şer'iyye sicillerinde geçen meslekler, üretim mekânları ve işleyiş biçimleri

üzerinden yerel sosyoekonomik yapıyı değerlendirmiş; bu belgelerin, üretim ilişkilerinin ve toplumsal iş bölümünün tarihsel olarak nasıl şekillendiğini anlamada kritik rol oynadığını ortaya koymuştur. Tarih yazımında yeni yaklaşımları temsil eden Kaştan (2017) ise, tarih metodolojisi içerisinde “laboratuvar yöntemi” olarak tanımladığı Şer’iyye sicillerini mikro tarihsel analiz için örnek olarak kullanmış ve Safranbolu özelinde detaylı bir çözümleme sunmuştur. Bu mikro tarihsel perspektifi sosyolojik veriyle bütünleştiren Sağır (2013), mezarlık kayıtları ve tereke verileri üzerinden Safranbolu’nun ölüm sosyolojisi bağlamındaki toplumsal hafıza yapısını incelemiş; değer üretimi, sınıfsal ayrışma ve kültürel süreklilik konularına özgün bir katkı sunmuştur.

Yerel tarih ve toplumsal bellek açısından bir diğer önemli kaynak türü ise basın-yayın organlarıdır. Bu bağlamda Karabacak (2022), Karabük ve çevresinin 1930–2019 yılları arasındaki basın yayın tarihini analiz ettiği çalışmasında, yerel gazetelerin sadece bilgi aktarıcı değil, aynı zamanda kolektif belleği inşa eden, halk kültürünü görünür kılan ve kültürel sürekliliği belgeleyen bir araç olduğunu ortaya koymuştur. Çalışma, zanaatkârlık pratiklerinden geleneksel ritüellere, toplumsal olaylardan meslekî kimliklere kadar pek çok yerel unsurun gazeteler aracılığıyla nasıl kamusal alana taşındığını göstermektedir. Bu yönüyle yerel basın, Şer’iyye Sicilleri gibi resmî belgeleri tamamlayan, halk yaşamının daha yakın dönemlerine dair izler taşıyan önemli bir sözlü-tarihsel kaynak niteliği taşımaktadır.

Bu çalışmalar, Safranbolu’ya ait Şer’iyye Sicilleri ve yerel süreli yayınların sadece geçmişini belgeleyen metinler olmanın ötesinde; tarihsel, sosyolojik, kültürel ve ekonomik çözümlemeye açık, çok yönlü kaynaklar olduğunu ortaya koymaktadır.

1.10. Kadın Kültürü ve Giyim Gelenekleri

Tezler:

Safranbolu’da kadın kimliğinin kültürel temsili, özellikle geleneksel giyim biçimleri ve mekân kurgusundaki tarihsel katkılar üzerinden ele alınan çalışmalarla derinlemesine incelenmiştir. Akbay (2014), Safranbolu kadınlarının geleneksel giyim kültürünü sembolik, işlevsel ve toplumsal açılardan değerlendirmiş; başlık, bindallı ve kumaş seçimi gibi öğeler üzerinden kültürel kimliğin nasıl inşa edildiğini ve temsil edildiğini analiz etmiştir. Giyim unsurlarının estetik ve zanaatkârlık boyutunu belgeleyen bir diğer çalışma olan Çengel (2011), Kaymakamlar Müze Evi’nde sergilenen bindallılar aracılığıyla, kadınların el emeğiyle ürettiği kıyafetlerin tarihsel ve sanatsal değerini ortaya koymuştur. Kadınların kültürel üretim süreçlerine yalnızca giyim yoluyla değil, aynı zamanda mekân tasarımı ve iç düzenleme bağlamında da katkı sunduğunu gösteren Aydoğan (2019) ise, konaklama işleviyle yeniden düzenlenen geleneksel evlerdeki iç mekân kurgularını incelemiş; bu kurguların tarihsel olarak kadınların estetik ve işlevsel tercihleriyle şekillendiğini sosyo-kültürel bir bakış açısıyla yorumlamıştır. Bu çalışmalar, Safranbolu kadınlarının sadece geleneksel kıyafetlerle değil, aynı zamanda gündelik hayatın mekânsal organizasyonu içinde de aktif kültürel üreticiler olduğunu göstermektedir.

Makaleler:

Safranbolu’daki kadın emeği, geleneksel el işçiliği ve zanaatkârlık pratiği çerçevesinde yalnızca ev içi üretimle sınırlı kalmayıp, kültürel belleğin kuşaklar arası aktarımında da belirleyici bir rol üstlenmiştir. Soysaldı ve Göksel (2019), Safranbolu’ya özgü perde ve sedir dantellerini geleneksel kadın el işi olarak inceleyerek, bu ürünlerin kültürel miras niteliği kazanmalarında kadınların üretici konumunu vurgulamışlardır. Kadın zanaatkârlığın tarihsel köklerini ele alan Ersöz (2021), Osmanlı’dan günümüze uzanan süreçte Safranbolu el sanatlarındaki kadın üretkenliğini ve bu üretimin zanaatkâr kimliğe dönüşümünü analiz etmiş; bu süreci tarihsel süreklilik içinde değerlendirmiştir. Üretim bilgisinin kuşaktan kuşağa aktarımı ise özellikle mest ve yemeni yapımı örneğinde ele alınmıştır; Çelik ve Özdemir (2013), bu geleneksel ürünlerin yapımında kadın zanaatkârların rolünü ve teknik bilginin kadınlar arasında nasıl

Safranbolu'da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

aktarıldığını göstermiştir. Tüm bu çalışmalar, Safranbolu'da kadın emeğinin yalnızca bir üretim biçimi değil, aynı zamanda toplumsal hafızanın ve kültürel sürekliliğin taşıyıcısı olduğunu ortaya koymaktadır.

1.11. Ziyaretçi Deneyimi ve Dijital Geri Bildirimler

Tezler:

Safranbolu'nun turistik kimliğinin inşasında hem ziyaretçilerin algıları hem de yerel halkın turizme yönelik tutumları önemli rol oynamaktadır. Doğan (2013), Safranbolu'ya gelen turistlerin destinasyon imajını nasıl algıladıklarını ve tekrar ziyaret etme eğilimlerini analiz ederek, kültürel mirasın turistik değer kazanmasında algı yönetiminin etkisini ortaya koymuştur. Yerel topluluğun turizme bakış açısını inceleyen Altay (2019) ise, bu tutumların yalnızca sosyal uyumu değil, aynı zamanda ziyaretçi deneyimi üzerinde de belirleyici olduğunu vurgulamış; yerel halkın turistik faaliyetlere katılımının sürdürülebilir turizm açısından taşıdığı önemi irdelemiştir. Turistik işletmeler bağlamında gerçekleştirilen Çetinkaya'nın (2018) çalışması ise, işletmelerin karşılaştığı ekonomik zorlukları değerlendirirken müşteri geri bildirimlerinin ve memnuniyet düzeylerinin işletme sürdürülebilirliği üzerindeki etkilerine odaklanmıştır. Bu çalışmalar, Safranbolu'nun kültürel miras turizminin yalnızca fiziksel çevreyle değil, ziyaretçi-halk-etkinlik etkileşimleriyle şekillenen dinamik bir deneyim alanı olduğunu göstermektedir.

Makaleler:

Günümüzde kültürel miras destinasyonlarının yönetimi, yalnızca fiziksel koruma politikalarıyla sınırlı kalmayıp, dijital geri bildirimler ve ziyaretçi deneyimlerinin analizi gibi veri temelli yaklaşımlarla da desteklenmektedir. Türker ve Yaşar (2018), TripAdvisor üzerinde paylaşılan ziyaretçi yorumlarını inceleyerek, Safranbolu'ya ilişkin kültürel çekicilik algısı, beklenti-memnuniyet düzeyi ve eleştiri temaları gibi unsurlar üzerinden dijital içeriğin destinasyon yönetimine olan etkilerini değerlendirmiştir. Etkinlik temelli turizm bağlamında dijital verileri kullanan Zavalı ve Öztürk (2020), Altın Safran Belgesel Film Festivali üzerinden yerel halk ile ziyaretçiler arasındaki sosyal algı farklarını analiz ederek, dijital platformlardaki izlenimlerin kültürel etkileşime ve sosyal bütünleşmeye dair önemli ipuçları sunduğunu göstermiştir. Ziyaretçi yönetimi özelinde öneriler sunan Sevgi (2023), dijital izleme ve deneyim ölçümleme tekniklerinin Dünya Mirası alanları için nasıl bir planlama aracı olarak kullanılabileceğini irdelemiş; kültürel taşıma kapasitesi ile dijital takip sistemleri arasında stratejik bir ilişki kurmuştur. Bu çalışmalar, dijital mecraların yalnızca tanıtım değil, aynı zamanda ziyaretçi profili analizinde, yönetim planlamasında ve sosyal etkileşim ölçümünde de etkin bir araç hâline geldiğini ortaya koymaktadır.

1.12. Kentsel Bellek, Kimlik, Etkinlikler ve Alan Yönetimi

Tezler:

Safranbolu'nun kültürel miras alanı olarak sahip olduğu statü, yalnızca fiziksel yapılar düzeyinde değil; aynı zamanda kentsel belleğin yeniden inşası ve mekânsal kimliğin dönüşümü açısından da ele alınmaktadır. Kaya (2002), UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dâhil edilmeden önce ve sonraki süreçte Safranbolu'daki kent planlama uygulamalarını karşılaştırmalı olarak değerlendirmiş; bu süreçte koruma politikalarının, kentin mekânsal belleğini nasıl yeniden şekillendirdiğini analiz etmiştir. UNESCO sonrası yönetsel sürece katkı sunan Bogenç (2016), alan yönetim planı önerisi sunarak, dünya mirası statüsünün sürdürülebilirliğine yönelik stratejik bir planlama modeli geliştirmiştir. Kentsel belleği tehdit eden modern yapılaşmalara odaklanan Yetiş (2016), kentsel sit alanlarını çevreleyen yeni yapılaşmaların, geleneksel mimari kimliği ve tarihsel dokuyu nasıl dönüştürdüğünü incelemiştir. Bu dönüşümün mekânsal izlerini ayrıntılı biçimde analiz eden Ayvazpınarı (2020), Safranbolu'nun şehir coğrafyasını yerleşim tarihi ve sosyo-kültürel bölgelere göre ele alarak, mekân-bellek ilişkisini sistematik biçimde ortaya koymuştur. Kentsel bellek kadar kırsal hafızanın da bu sürece etkisi olduğunu gösteren Azcan (2013), kültür turizmiyle köylere hizmet götürme çalışmalarının etkileşimini değerlendirerek, kırsal kültürel mirasın kentle bütünleşme

sürecindeki rolünü vurgulamıştır. Tüm bu çalışmalar, Safranbolu'nun yalnızca korunacak bir miras alanı değil, aynı zamanda tarihî hafızanın mekânda temsil edildiği ve yeniden üretildiği dinamik bir kültürel peyzaj olduğunu göstermektedir.

Makaleler ve Diğer Yayınlar:

Safranbolu'nun kent kimliği, yalnızca mimari dokusuyla değil; yer adları, kültürel etkinlikler, ziyaretçi yönetimi ve koruma stratejileri gibi çok boyutlu faktörlerle şekillenmektedir. Deniz ve Ersöz (2020), Safranbolu'daki yer adlarının kültürel belleği ve mekânsal kimliği yansıttığını vurgulamıştır. Kent kimliğinin dinamik yönünü tartışan Zavalsız ve Öztürk (2020), Altın Safran Belgesel Film Festivali aracılığıyla oluşan sosyal etkileşim ve kültürel temsil biçimlerinin kent kimliğini nasıl dönüştürdüğünü ortaya koymuştur. UNESCO statüsünün yönetsel boyutunu ele alan Sevgi (2023), kültürel taşıma kapasitesi, ziyaretçi yönetimi ve alan planlaması konularında Safranbolu için stratejik önerilerde bulunmuştur. Mekânsal koruma ile kimlik dönüşümünü bir arada ele alan Koçan (2022), Safranbolu Eski Çarşı örneğinde koruma-kullanma planlaması yoluyla kentsel kimliğe yönelik stratejiler geliştirmiştir. UNESCO'nun turizmi çeşitlendirme iddiasını eleştirel biçimde ele alan Ceylan ve Somuncu (2016), bu hedeflerin Safranbolu özelinde ne ölçüde karşılık bulunduğunu sorgulamıştır. Ayaz ve Demirkol (2016) ise destinasyon yönetimi bağlamında UNESCO alanlarının planlama süreçlerinde karşılaşılan yapısal sorunlara odaklanmıştır. Kültürel miras yönetimini teorik bir çerçeveye ele alan Türkmen (2021), Safranbolu'yu model örnek olarak sunmuş; miras ve turizm ilişkisini çok katmanlı biçimde tartışmıştır. Mekânsal planlamanın tarihsel kökenlerine inen Aktüre ve Şenyapılı (1976) ise erken dönem bir alan çalışmasıyla Safranbolu'nun mekânsal yapısını ve bu yapının koruma stratejileri üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Tüm bu çalışmalar, Safranbolu'nun kent kimliğinin hem geleneksel hafızaya hem de çağdaş yönetim ve kültürel temsil dinamiklerine dayalı olarak yeniden üretildiğini göstermektedir.

1.13. Eğitimle İlgili Çalışmalar

Tezler:

Safranbolu'nun kültürel mirası, yalnızca korunması gereken tarihsel birikim değil, aynı zamanda eğitim yoluyla gelecek kuşaklara aktarılması gereken dinamik bir değer alanı olarak da ele alınmaktadır. Bu bağlamda Sağ (2018), ilkökul düzeyinde sosyal bilgiler dersi kapsamında yürüttüğü eylem araştırmasıyla, Safranbolu'ya özgü somut olmayan kültürel miras unsurlarının öğretimini amaçlamış; öğrencilerin bu unsurları tanıma, değerlendirme ve günlük yaşamla ilişkilendirme düzeylerini analiz etmiştir. Çalışma, halkbilimsel içeriğin doğrudan eğitim programlarına entegre edildiği nadir örneklerden biri olması açısından dikkat çekicidir. Ortaokul düzeyinde yürütülen bir başka çalışmada Bilicioğlu (2017), öğrencilerin yerel tarih öğretimine yönelik algılarını Safranbolu özelinde değerlendirmiş; müze eğitimi, alan gezileri ve görsel materyallerle desteklenen öğretim süreçlerinin kültürel farkındalık oluşturmadaki etkisini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Yavuz (2022) ve Baycar (2022) gibi gastronomi odaklı araştırmalarda da gastronomi müzelerinin yalnızca turistik birer mekân değil, aynı zamanda genç nesillerin kültürel kimlik bilinci kazanmasında etkili birer eğitsel ortam olarak işlev gördüğü vurgulanmıştır. Bu çalışmalar, Safranbolu'daki somut olmayan kültürel mirasın yalnızca belgelenen değil, aynı zamanda öğretilen ve yaşatılan bir değer olduğunu ortaya koymakta; eğitimle kültür aktarımı arasındaki ilişkinin güncel boyutlarını gözler önüne sermektedir.

1.14. Sosyal Politikalar, Belediyecilik ve Yerel Yönetim

Tezler:

Safranbolu'nun kültürel mirasının korunması, sosyal refahın sağlanması ve turizm süreçlerinin yönetimi bağlamında yerel yönetimlerin oynadığı rol, belediyecilik uygulamaları ekseninde çok yönlü biçimde ele alınmaktadır. Danışman (2018), Safranbolu Belediyesi'nin sosyal ve kültürel hizmetler

Safranbolu'da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

kapsamında yürüttüğü faaliyetleri incelemiş ve bu doğrultuda sosyal belediyeçilik anlayışının yerel ölçekteki görünümünü ortaya koymuştur. Çalışmada, halkla ilişkiler, kültürel etkinlikler ve sosyal yardımlar aracılığıyla belediyenin toplumsal yapıya olan katkısı değerlendirilmektedir. Kültürel mirasın korunması konusunda belediyelere düşen sorumlulukları irdeleyen Makas (2004), yerel yönetimlerin kültür ve tabiat varlıklarını koruma yükümlülüğünü Safranbolu örneği üzerinden analiz etmiş ve bu süreçte koruma politikalarının yerelleştirilmesi açısından belediyelerin işlevine dikkat çekmiştir. Altay (2019) ise, yerel halkın turizm etkinliklerine katılımını değerlendirdiği çalışmasında, belediyenin bu süreci nasıl yönettiğini, yerel halkla nasıl etkileşim kurduğunu ve turizm faaliyetlerine ne düzeyde dahil olduğunu analiz etmiştir. Bu çalışmalar, Safranbolu örneğinde belediyelerin sadece hizmet sağlayıcı değil; aynı zamanda kültürel sürdürülebilirlik, toplumsal katılım ve tarihî mirasın korunmasında aktif birer kültürel aktör olduğunu göstermektedir.

Makaleler:

Safranbolu'da yerel yönetimlerin kent planlamasından kırsal kalkınmaya, turizmden çevre politikalarına kadar çok yönlü sorumluluklar üstlendiği; bu süreçte özel sektör ve toplumsal aktörlerle kurduğu ilişkilerin de belirleyici rol oynadığı görülmektedir. Boz ve Uğur (2015), Safranbolu'daki konaklama işletmeleri yöneticilerinin kentteki turizm gelişimine dair algılarını değerlendirerek, yerel yönetim ile özel sektör arasındaki etkileşimi analiz etmiş; bu ilişkinin sürdürülebilir turizm politikaları üzerindeki etkisine dikkat çekmiştir. Koruma ve kullanım dengesinin yönetsel boyutunu ele alan Koçan (2022), Safranbolu Eski Çarşı bölgesinde yapılan koruma-kullanma planlamalarının arkasındaki yerel yönetim stratejilerini tartışarak, belediyelerin kent üzerindeki yönlendirici etkisini ortaya koymuştur. Daha geniş ölçekli bir perspektiften bakan Şendemir (2019), çevresel sorunlar ve tarihî dokunun korunması bağlamında Safranbolu Belediyesi'nin vizyoner kent yönetimi anlayışını analiz etmiş; kültürel ve doğal mirasın birlikte yönetilmesi gerekliliğine vurgu yapmıştır. Kırsal alan politikalarına odaklanan Azcan (2013), kültür turizmi ile kırsal hizmet götürme faaliyetleri arasındaki ilişkiyi çözümleyerek, yerel yönetimlerin kırsal kalkınmadaki dönüştürücü etkisini değerlendirmiştir.

1.15. Safran ve Tıbbi-Aromatik Bitkiler

Tezler:

Safranbolu'nun simgesel ürünlerinden biri olan safran, yalnızca tarımsal bir ürün değil; aynı zamanda kültürel mirasın, geleneksel bilginin ve yerel kalkınma stratejilerinin önemli bir bileşeni olarak değerlendirilmektedir. Cebeci (2024), tıbbi ve aromatik bitkilerin ekonomik potansiyelini irdelediği çalışmasında, Safranbolu safranını özelinde gerçekleştirdiği SWOT analizi ile bu ürünün yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kültürel bir sembol olarak bölgesel kalkınmaya katkı sunduğunu ortaya koymuştur. Safranın işlevsel gıda olarak yeniden yorumlanabilirliğini değerlendiren Güner (2025), glütensiz beslenme tarzına uygun coğrafi işaretli geleneksel ürünlerin yeniden yapılandırılma potansiyelini analiz etmiş ve bu kapsamda safranın hem geleneksel kimliğini koruyarak hem de çağdaş tüketim pratiklerine entegre edilerek gastronomik mirasla nasıl bütünleşebileceğini tartışmıştır. Bu çalışmalar, safranın yalnızca ekonomik bir tarım ürünü değil; aynı zamanda Safranbolu'nun kültürel kimliğini ve yerel kalkınma vizyonunu destekleyen stratejik bir değer olduğunu göstermektedir.

Makaleler:

Safran, Safranbolu'nun hem adını hem de kimliğini taşıyan simgesel bir unsur olarak gastronomik miras literatüründe önemli bir yer tutmaktadır. Geleneksel Türk tatlısı olan lokumun yerel yorumu üzerinden yapılan bir çalışmada Diker, Türker, Çetinkaya ve Kaya (2017), Safranbolu lokumunu ele almış ve safranın bu ürünün karakteristik bileşeni olarak yalnızca tat ve aroma değil, aynı zamanda kültürel temsil değeri taşıdığını ortaya koymuştur. Baycar (2022), bu kültürel sembolizmi mekânsal bir temsil biçimi olarak ele almış ve Safranbolu Türk Kahvesi Müzesi bağlamında, gastronomi müzelerinin yerel ürünlerin kimlik

kazanmasında üstlendiği rolü incelemiştir. Çalışmada, safranın yalnızca gastronomik bir bileşen değil, aynı zamanda müzeleşme yoluyla kültürel hafızanın temsilcisi hâline geldiği savunulmaktadır. Bu değerlendirmeleri sürdürülebilir turizm politikaları bağlamında ele alan Yurt ve Dinvar (2024) ise, coğrafi işaret tesciline uygun yerel ürünleri analiz etmiş ve Safranbolu safranının hem ekonomik hem de kültürel potansiyelini vurgulayarak, bu ürünün sürdürülebilir gastronomi turizmi içinde nasıl stratejik bir yere sahip olduğunu göstermiştir. Tüm bu çalışmalar, safranın yalnızca tarımsal ya da ekonomik bir ürün olmanın ötesinde, Safranbolu'nun kültürel kimliğini, kolektif hafızasını ve turistik değerini taşıyan güçlü bir sembol hâline geldiğini ortaya koymaktadır.

1.16. Doğal ve Kültürel Mirasın Korunması

Tezler:

Safranbolu, yalnızca tarihî yapılarıyla değil; bu yapıların doğal çevreyle kurduğu dengeli ilişki ve özgün topoğrafya kullanımıyla da kültürel mirasın korunması açısından örnek bir yerleşim alanıdır. Kaya (2002), UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne giriş sürecinin öncesi ve sonrası dönemleri karşılaştırmalı biçimde analiz etmiş; özellikle koruma uygulamalarının Safranbolu'nun doğal ve kültürel dokusu üzerindeki etkilerini değerlendirmiştir. Yerleşim dokusunu sürdürülebilirlik ilkeleriyle ele alan Aşkin (2014), geleneksel kentsel yapıyı ekolojik kent tasarımı ilkeleriyle karşılaştırarak, doğa-kültür dengesi açısından Safranbolu'nun özgünlüğüne vurgu yapmıştır. Bu tür koruma süreçlerinde yerel aktörlerin oynadığı rolü inceleyen Makas (2004), yerel yönetimlerin kültür ve tabiat varlıklarını koruma sorumluluğunu Safranbolu özelinde değerlendirmiş; koruma politikalarının yerelleştirilmesi sürecine dikkat çekmiştir. Kentin coğrafi yapısını kültürel mirasla bütüncül biçimde ele alan Ayvazpınarı (2020) ise, Safranbolu'nun yerleşim stratejilerini doğal topoğrafya ile ilişkili biçimde analiz etmiş; şehir coğrafyasının kültürel süreklilik ve mekânsal kimlik açısından nasıl anlam kazandığını ortaya koymuştur. Bu çalışmalar, Safranbolu'nun yalnızca mimari varlığıyla değil, doğal çevresiyle kurduğu sürdürülebilir ilişki sayesinde bütüncül bir kültürel peyzaj olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Makaleler ve Diğer Yayınlar:

Safranbolu'da kültürel mirasın sürdürülebilirliği, yalnızca mimari varlıkların korunmasıyla değil; aynı zamanda bu yapıların içinde varlık kazandığı doğal çevre ile kurduğu bütüncül ilişki üzerinden değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Aktüre ve Şenyapılı'nın (1976) gerçekleştirdiği erken dönem saha çalışması, Safranbolu'nun mekânsal yapısının doğal topoğrafya ile kurduğu ilişkiyi belgeleyerek, koruma pratikleri açısından öncü nitelikte öneriler sunmuştur. Özdemir (2011), kentin kültürel miras kaynaklarını sistematik biçimde sınıflandırmış hem fiziksel hem de kültürel bütünlüğün korunmasına yönelik öneriler geliştirmiştir. Koçan (2022), özellikle Eski Çarşı bölgesinde yürütülen kentsel koruma ve kullanım pratiklerini değerlendirmiş; kültürel dokunun, doğal çevreyle uyum içinde yaşatılmasının koruma-kullanma dengesini güçlendireceğini vurgulamıştır. Alan düzeyinde stratejik planlama yaklaşımı sunan Bogenç (2016), Safranbolu'nun Dünya Mirası Alan Yönetim Planı çerçevesinde doğal miras değerlerinin kültürel koruma hedefleriyle uyumlaştırılması gerektiğini belirtmiş; bu iki yapının karşıt değil, tamamlayıcı birer unsur olduğunu savunmuştur. Şendemir'in (2019) değerlendirmesi ise, Safranbolu'da tanıtım, kent dokusu ve çevre sorunlarını birlikte ele alarak, doğal yapının korunmasının kültürel mirasla birlikte düşünülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Tüm bu çalışmalar, doğa ve kültür varlıklarının karşılıklı etkileşimini esas alan çok katmanlı koruma anlayışının, Safranbolu gibi tarihî yerleşimler için vazgeçilmez olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın Amacı, Yöntemi ve Kapsamı

Bu çalışma, Safranbolu üzerine yapılmış akademik tezler ve makaleler aracılığıyla bölgenin kültürel miras unsurlarının –özellikle sözlü kültür, halk inançları, el sanatları, mimari yapı, gastronomi ve turizm

Safranbolu'da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

ilişkileri çerçevesinde— bilimsel literatürde nasıl temsil edildiğini bibliyografik olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel hedefi, 1980–2025 yılları arasında yayımlanmış Türkçe lisansüstü tezler ile hakemli akademik makalelerin tematik, kurumsal ve yöntemsel özelliklerini inceleyerek; çalışmalarda hangi konulara yoğunlaşıldığını, üretimin hangi dönemlerde arttığını ve hangi yöntemlerin tercih edildiğini tespit etmektir. Böylece literatürdeki eğilimler ve mevcut boşluklar görünür kılınmaya çalışılmıştır. Çalışma aynı zamanda, Safranbolu üzerine yapılan Türkçe akademik üretimin uluslararası literatür eğilimleriyle örtüşen ya da ayrılan yönlerini de ortaya koymayı hedeflemektedir.

Araştırmada yöntem olarak, nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi (literatür taraması) kullanılmıştır. Bu kapsamda; YÖK Tez Merkezi, DergiPark, TRDizin ve Google Akademik gibi açık erişimli veri tabanları taranmış; 1980–2025 yılları arasında yayımlanmış toplam 110 lisansüstü tez ve 130 akademik makaleye ulaşılmıştır. Elde edilen çalışmalar; yayın yılı, türü (tez/makale), araştırma yöntemi, yayımlandığı üniversite/enstitü/dergi, anabilim dalı, konu teması ve içerdiği Safranbolu unsurları açısından analiz edilmiştir. Tarama ve değerlendirme sürecinde özellikle "Safranbolu", "sözlü kültür", "halk inançları", "gastronomi", "el sanatları", "UNESCO" ve "turizm" gibi anahtar kavramlar üzerinden sınıflandırma yapılmıştır. Bibliyometrik yazılım araçları yerine, manuel tematik analiz ve içerik değerlendirmesi tercih edilmiştir.

Çalışma, yalnızca tam metnine erişilebilen Türkçe lisansüstü tezler ve akademik makalelerle sınırlandırılmıştır. Sempozyum bildirimleri, kitap bölümleri ve yabancı dilde yayımlanmış eserler kapsam dışı bırakılmıştır. Değerlendirme sürecinde sık tekrarlanan üniversiteler, yazarlar, dergiler ve konular tematik kümeler hâlinde sınıflandırılmış; çok az frekansta (1–2 kez) karşılaşılan kurumlar "Diğer" başlığı altında toplanmıştır. Veriler altı temel analitik soru çerçevesinde tematik gruplara ayrılmış; yıllara göre dağılım, kurumsal yoğunluk, kullanılan yöntemler, konu temaları, gelişim eğilimleri ve Safranbolu'ya özgü kültürel unsurlar bakımından değerlendirilmiştir. Tüm bu analizler sonucunda, Safranbolu'nun kültürel miras temsili, akademik ilgi alanları ve koruma yaklaşımları bağlamında geniş kapsamlı bir literatür panoraması sunulmuştur.

Bulgular

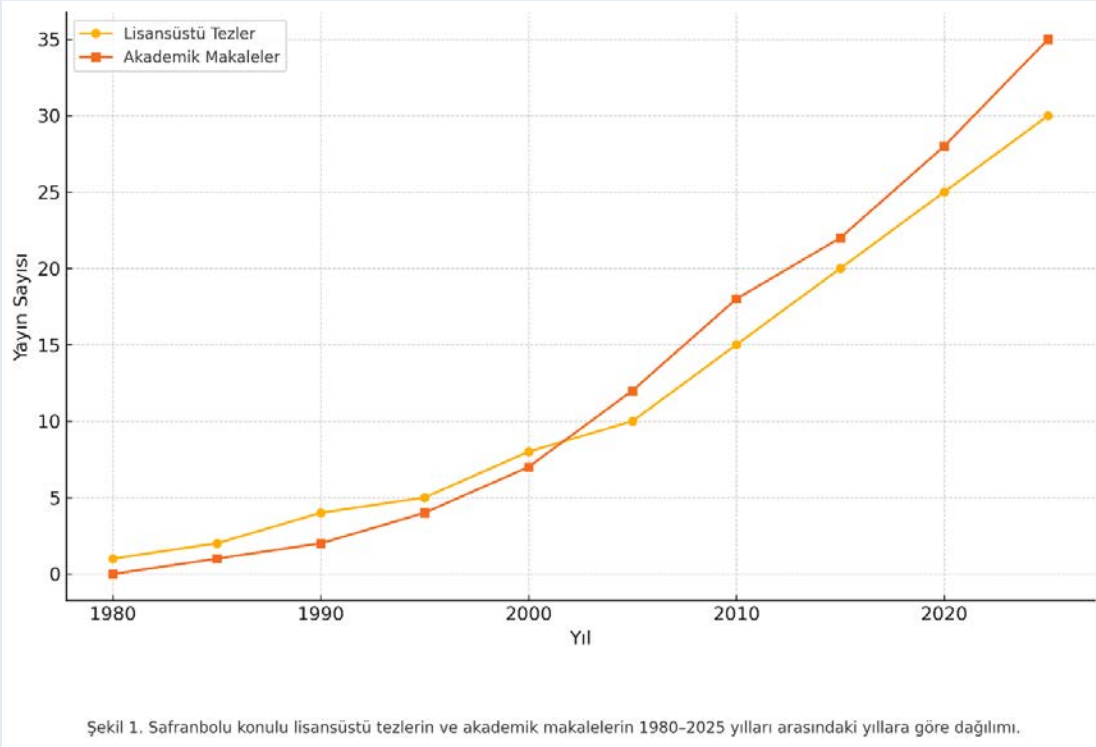
Safranbolu üzerine yapılmış akademik çalışmaların bibliyografik analizine dayanan bu araştırmada, 1980–2025 yılları arasında yayımlanmış toplam 110 lisansüstü tez ve 130 akademik makale olmak üzere, 240 akademik çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmaların tematik kapsamı; Safranbolu'nun sözlü kültür öğeleri, halk inançları, mimari yapısı, gastronomik değerleri, el sanatları, kültürel miras temsilleri, UNESCO süreci ve turizm politikaları gibi çeşitli başlıklara dayanmaktadır.

Elde edilen veriler, aşağıda tablolar ve görselleştirmeler eşliğinde sunulmuştur. Her bir yayın türü; yayın yılına göre dağılım, konularına göre tematik yoğunluk, yazar ve kurum sıklığı, ayrıca kullanılan yöntemsel yaklaşımlar açısından analiz edilmiştir. Bu analizler aracılığıyla, Safranbolu'ya ilişkin akademik üretimin tarihsel gelişimi, tematik çeşitliliği ve disiplinler yönelimleri bütüncül biçimde ortaya konmuştur.

Safranbolu Üzerine Yapılan Akademik Çalışmalara Yönelik Bibliyografik Değerlendirme

Safranbolu üzerine yapılan akademik çalışmalar 1980'den günümüze kadar önemli bir gelişim süreci göstermiştir. 1980–1995 döneminde üretim oldukça sınırlı kalmış; mimari yapı, kent kimliği ve koruma temaları ön plandadır. 1995–2010 yılları arasında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dâhil edilmesiyle birlikte özellikle mimari koruma, kentsel planlama ve turizm politikalarına dair çalışmalar artış göstermiştir. 2011 sonrasında ise akademik üretimde tematik çeşitlilik belirginleşmiş; sözlü kültür, gastronomi, dijital miras, kadın emeği ve zanaatkarlık gibi konular öne çıkmıştır. 2020 sonrası yayınlarda dijitalleşme, eğitim temelli yaklaşımlar, coğrafi işaretleme, alan yönetimi ve ziyaretçi deneyimi gibi güncel konular belirginleşmiştir.

Alana katkı sunan öncü araştırmacılar arasında Baycar, Çelik, Deniz, Canbulat ve Ertaş gibi isimler öne çıkmakta; lisansüstü tezlerde ise Karabük, Bartın, Gazi, MSGSÜ ve ODTÜ gibi üniversiteler başat rol üstlenmektedir. Akademik yayınlar açısından Aydın Gastronomy, Doğu Coğrafya Dergisi, Electronic Turkish Studies, Karabük Üniversitesi SBED ve Uluslararası Turizm Araştırmaları Dergisi gibi mecralar dikkate değerdir. Araştırma yöntemleri çoğunlukla nitel veri temellidir. Saha çalışmaları, derleme, görüşme, tarihsel analiz ve içerik çözümleme sıkça kullanılırken; SWOT analizi, anket, dijital belgeleme ve veri madenciliği gibi yöntemlere de rastlanmaktadır. Bu bağlamda kullanılan yöntemler, konuların derinlemesine ve çok boyutlu analizine olanak tanımaktadır. İncelenen çalışmalarda tematik olarak şu odaklar öne çıkmaktadır: sözlü kültür (masal, efsane, fıkra ve halk anlatıları), mimari miras ve restorasyon, gastronomi (safran, lokum, peruhi vb.), el sanatları (dericilik, demircilik, yemeni), kadın kültürü (başlık, giysi, emek), Şer'iyye sicilleriyle sosyal tarih ve bellek, UNESCO alan yönetimi (planlama, kapasite, katılım), doğal ve kentsel bellek (toponim, mekân kimliği), sosyoekonomik dönüşüm (sanayileşme, kırsal yapı) ile eğitim yoluyla kültürel aktarım (müfredat, müze eğitimi). Bu çeşitlilik, Safranbolu'nun yalnızca mimari kimliğiyle değil; aynı zamanda sözlü anlatılar, toplumsal roller, üretim biçimleri ve eğitim pratikleriyle de çok katmanlı bir kültürel miras alanı olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 1. Safranbolu konulu lisansüstü tezlerin ve akademik makalelerin 1980-2025 yılları arasındaki yıllara göre dağılımı incelendiğinde, Safranbolu üzerine yapılan akademik üretimin 1980'li yıllarda oldukça sınırlı olduğu, 1990'ların ortalarına kadar yalnızca düşük sayıda lisansüstü teze temsil edildiği görülmektedir. Bu durgunluk, 1994 yılında Safranbolu'nun UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne kabul edilmesiyle birlikte önemli ölçüde değişmiş; özellikle 2000'li yıllardan itibaren kentsel koruma, mimari miras ve kültürel sürdürülebilirlik gibi temaların artan ilgisiyle üretim ivme kazanmıştır. 2000-2010 arası dönem, mimarlık, şehir ve bölge planlama, turizm gibi disiplinlerde yoğunlaşan tez ve makalelerle dikkat çekerken; 2010 sonrası dönemde çalışmalarda belirgin bir tematik çeşitlenme gözlemlenmiştir. Bu dönemde sözlü kültür, halk anlatıları, gastronomi, el sanatları, kadın emeği, zanaatkârlık ve şer'iyye sicilleri gibi konular daha fazla görünür hâle gelmiştir. Bu durum, alandaki araştırma yönelimlerinin mimarî ve fiziksel koruma

Safranbolu’da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

temelli çerçeveden çıkıp, somut olmayan kültürel mirasın sosyokültürel ve sembolik boyutlarına yöneldiğini göstermektedir. 2020 sonrası dönemde ise dijital miras, eğitim temelli yaklaşımlar, coğrafi işaretleme, alan yönetimi, ziyaretçi deneyimi gibi konular öne çıkmakta; bu eğilim, çalışmalarda disiplinlerarası ve uygulama odaklı yaklaşımların benimsendiğini göstermektedir. Bu bağlamda, kültürel miras sadece korunacak bir değer değil; aynı zamanda yeniden yorumlanan, dijitalleştirilen, öğretilen ve temsil edilen bir alan hâline gelmiştir. Sonuç olarak, grafik, Safranbolu üzerine yapılan akademik üretimin yalnızca nicel olarak artmadığını, aynı zamanda içerik bakımından derinleştiğini ve çeşitlendiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu yönüyle literatürdeki dönüşüm hem akademik ilgideki sürekliliği hem de bölgenin dinamik kültürel yapısının çok boyutlu yorumlanmaya başladığını göstermektedir.

Tablo 1. Safranbolu konulu lisansüstü tezlere ilişkin veriler (1980–2025)

Dönem	Tez Sayısı	Araştırma Yöntemi	Öne Çıkan Üniversiteler	Enstitü Dağılımı	Anabilim Dalları	Temel Araştırma Alanları
1980–1999	5	Tarihsel doküman analizi	Ankara, Gazi	Sosyal Bilimler Enstitüsü	Sanat Tarihi, Coğrafya	Mimari yapı, kent planı
2000–2009	18	Alan araştırması	Karabük, Selçuk, Mimar Sinan	Sosyal Bilimler, Fen Bilimleri Enstitüsü	Mimarlık, Turizm	Koruma, UNESCO süreci
2010–2019	55	Alan araştırması	Karabük, Bartın, İstanbul, Gazi	Sosyal Bilimler, Eğitim Bilimleri Enstitüleri	Halkbilimi, Sosyoloji	Sözlü kültür, el sanatları, halk inançları
2020–2025	32	Karma yöntem (nitel-nicel)	Bartın, Karabük, ODTÜ	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Bilimler	Gastronomi, Kültürel Çalışmalar	Gastronomi, dijital miras, ziyaretçi deneyimi

Tablo 1, Safranbolu konulu lisansüstü tezlerin 1980–2025 yılları arasında geçirdiği niceliksel ve niteliksel dönüşümü çok boyutlu biçimde ortaya koymaktadır. Erken dönem (1980–1999) tez sayısı son derece sınırlı olup, çalışmalar daha çok tarihsel belge çözümlemelerine dayanmıştır. 2000–2009 yıllarında UNESCO Dünya Mirası ilanının etkisiyle tez sayısında artış yaşanmış, özellikle mimari koruma ve kent planlaması gibi temalar ön plana çıkmıştır. 2010–2019 arası dönem, 55 teze akademik üretimin en yoğunlaştığı evredir ve bu süreçte halkbilimi, gastronomi, kadın kültürü ve zanaatkârlık gibi alanlarda tematik çeşitlilik artmıştır. 2020 sonrası dönemde ise disiplinlerarası yöntemlerin yaygınlaştığı, nitel ve nicel veri kaynaklarının bir arada kullanıldığı tezlerde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Yöntemsel olarak tarihsel doküman analizinden saha temelli çalışmalara, son dönemde ise karma yöntem uygulamalarına geçildiği

Berrin Sarıtunç

anlaşılmaktadır. Kurumsal dağılım incelendiğinde Karabük, Bartın, Gazi, Selçuk, ODTÜ ve Mimar Sinan gibi üniversiteler öne çıkarken; Sosyal Bilimler Enstitüsü tüm dönemlerde en baskın yapıdadır. 2020 sonrası dönemde yeniden yapılandırılan Lisansüstü Eğitim Enstitülerinin etkinliği dikkat çekmektedir. Anabilim dalları açısından Türk Halk Bilimi, Turizm İşletmeciliği, Türk Dili ve Edebiyatı, Mimarlık, Sosyoloji ve Gastronomi gibi alanların öne çıktığı görülmektedir. Bu yönelim, Safranbolu'nun hem halkbilimi mirası hem de kültürel mekân niteliği bakımından disiplinlerarası bir çalışma alanı olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Tematik analizde ise sözlü kültür, el sanatları, halk inançları ve geçiş ritüelleri halkbilimsel araştırmalarda öne çıkarken; mimarlık ve şehircilik odaklı çalışmalarda koruma politikaları ve UNESCO süreci dikkat çekmiştir. Son yıllarda ise gastronomi, dijital miras, ziyaretçi deneyimi ve turizm ekseninde kültürel mirasın temsil biçimleri ön plana çıkmaktadır. Tüm bu bulgular, Safranbolu üzerine yapılan akademik çalışmaların yalnızca sayıca değil; konusal, yöntemsel ve kurumsal açıdan da çeşitlenerek zenginleştiğini ve çokdisiplinli bir akademik birikim hâline geldiğini ortaya koymaktadır.

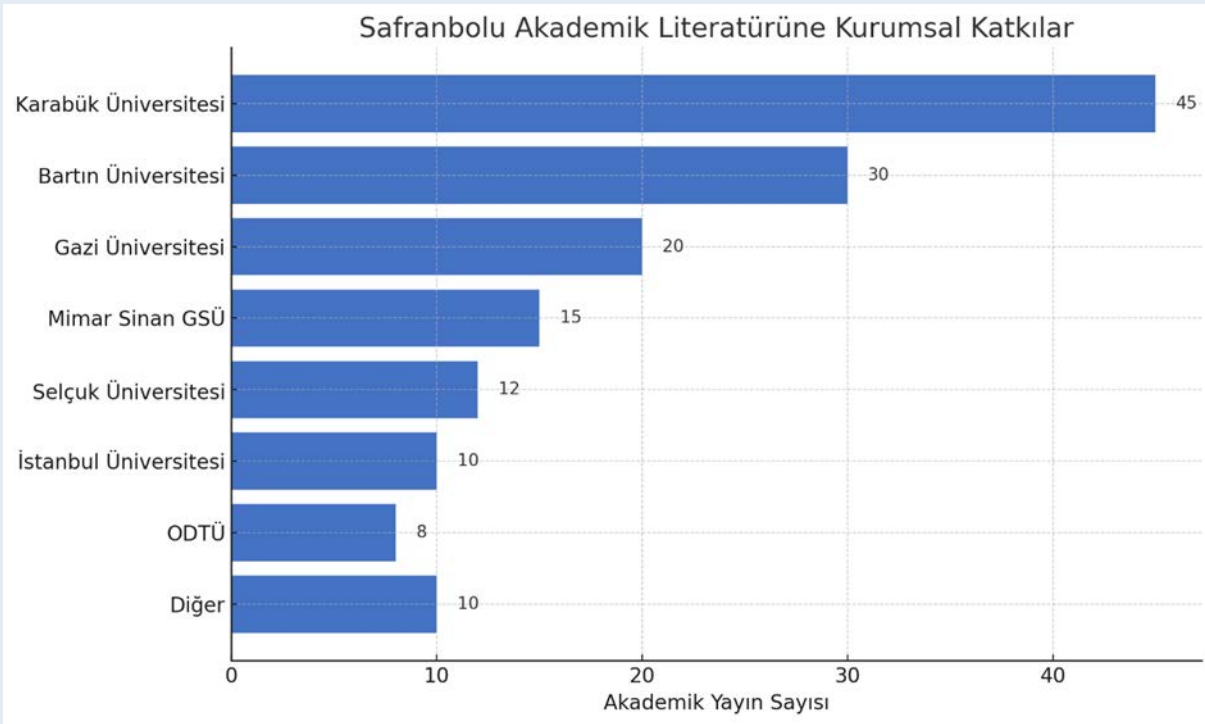
Tablo 2. Safranbolu Konulu Akademik Makalelerin Temel Özellikleri

Dönem	Makale Sayısı	Yayın Türü	Yaygın Temalar	Dergi Örnekleri	Araştırma Yöntemleri
1980-1999	3	Hakemli dergilerde sınırlı	Mimari, şehir kimliği	Arşiv niteliğinde sınırlı yayın	Betimsel
2000-2009	10	Ulusal dergiler ağırlıklı	Koruma, planlama, turizm	Doğu Coğrafya Dergisi, Türk Kültürü İncelemeleri	İçerik analizi, betimsel yöntem
2010-2019	60	Ulusal ve uluslararası dengeli	Gastronomi, el sanatları, kadın çalışmaları, halkbilimi	Electronic Turkish Studies, Karabük SBED	Alan araştırması, söylem çözümlemesi
2020-2025	57	Uluslararası eğilim artmış	Dijital miras, ziyaretçi deneyimi, kültürel sürdürülebilirlik	Aydın Gastronomy, Uluslararası Turizm Araştırmaları	Karma yöntem, dijital analiz

Tablo 2, Safranbolu konulu akademik makalelerin 1980-2025 yılları arasındaki gelişim seyrini, yöntemsel dönüşümünü, kurumsal katkıları ve tematik yönelimlerini çok boyutlu biçimde yansıtmaktadır. İlk dönemde (2000-2009) yayın sayısı oldukça sınırlı olup, bu çalışmalar çoğunlukla UNESCO süreci, kültürel farkındalık ve yerel mirasın görünürlüğü gibi konularla sınırlı kalmıştır. 2010-2019 arası dönemde makale üretiminde belirgin bir artış yaşanmış ve sözlü kültür, el sanatları, kadın çalışmaları, gastronomi gibi temalarla birlikte disiplinlerarası araştırmalar öne çıkmıştır. 2020 sonrası dönemde ise dijital miras, ziyaretçi deneyimi, coğrafi işaretli ürünler ve kültürel temsillerin yeniden üretimi gibi güncel temalarla akademik ilgi sürmüştür. Yöntemsel açıdan bakıldığında, erken dönem çalışmalarında betimsel analiz ve alan gözlemleri baskınken; 2010 sonrası dönemde içerik analizi, nitel görüşmeler ve saha temelli veri toplama teknikleri daha fazla tercih edilmiştir. Son yıllarda ise karma yöntem uygulamaları, dijital veri analizleri (ör. TripAdvisor içerik çözümlemesi) ve metin madenciliği gibi çağdaş sosyal bilim yaklaşımlarının benimsendiği görülmektedir. Makalelerin yayımlandığı dergilere bakıldığında, ilk yıllarda daha çok bölgesel ve tematik alan dergileri tercih edilirken, 2010 sonrası Electronic Turkish Studies, Aydın Gastronomy gibi uzmanlık

Safranbolu’da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

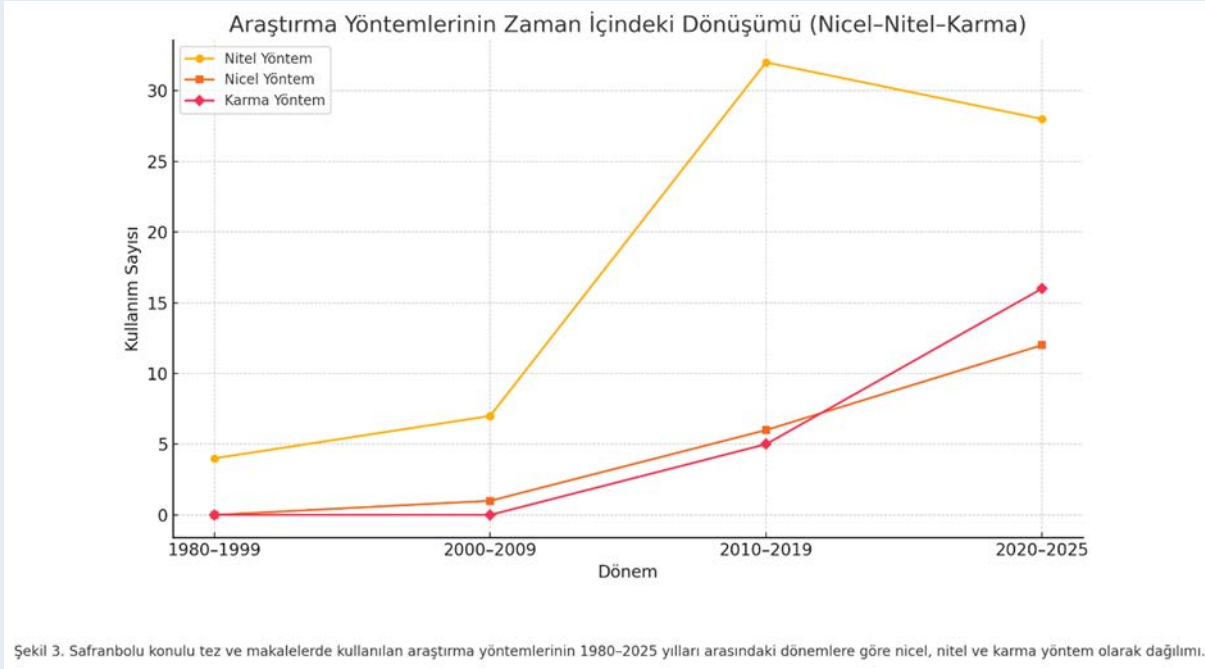
dergileri öne çıkmıştır. 2020 sonrası ise İDEALKENT, JOTAGS ve Journal of Humanities and Tourism Research gibi çok disiplinli ve saha temelli dergiler tercih edilmiştir. Bu eğilim, Safranbolu çalışmalarının yalnızca akademik literatürde değil, uygulamalı ve sektörel bağlamda da karşılık bulduğunu göstermektedir. Yazarların bağlı olduğu kurumlar incelendiğinde; Karabük, Bartın, Gazi ve Mimar Sinan gibi Safranbolu’ya coğrafi olarak yakın üniversitelerin ağırlıkta olduğu; son yıllarda ise İstanbul Üniversitesi ve ODTÜ gibi büyük ölçekli araştırma üniversitelerinin de katkı sunduğu dikkat çekmektedir. Tematik olarak ise 2000’li yıllarda UNESCO ilanının etkileri, 2010’lu yıllarda sözlü kültür, geleneksel meslekler, gastronomi ve kültürel temsil, 2020 sonrası dönemde ise kahve müzesi, festivaller, coğrafi işaretler ve dijital kültür tartışmaları öne çıkmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, Safranbolu konulu akademik makale üretiminin sadece sayıca artmakla kalmayıp; yöntemsel derinlik, tematik çeşitlilik ve kurumsal katılım açısından da belirgin biçimde geliştiği görülmektedir.

Grafik 2 Safranbolu Akademik Literatürüne Kurumsal Katkılar incelendiğinde, Safranbolu üzerine yapılan akademik çalışmalarda en fazla katkının Karabük Üniversitesi tarafından sağlandığı görülmektedir. Bu durum, üniversitenin Safranbolu ile aynı coğrafi bölgede yer almasının yanı sıra, bölgeye yönelik araştırmalarda saha erişiminin kolaylığı ve yerel kültür üzerine uzmanlaşmış akademik kadroların bulunmasıyla ilişkilidir. Karabük Üniversitesi’nde özellikle halkbilimi, gastronomi, turizm ve şehir planlaması gibi alanlarda yapılan lisansüstü tezlerin yoğunluğu dikkat çekicidir. Bartın Üniversitesi de bu alanda önemli bir yere sahiptir. Bölgesel yakınlık, benzer kültürel coğrafya ve eğitim temelli uygulamalarda yürütülen çalışmalar sayesinde, özellikle sözlü kültür, geleneksel el sanatları ve halk eğitimi gibi konularda öne çıkmaktadır. Gazi Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi gibi köklü kurumlar ise Safranbolu’daki mimari dokunun korunması, kent belleği, halk inançları ve eğitim uygulamaları gibi alanlarda önemli katkılar sunmuştur. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi ve ODTÜ gibi üniversitelerden çıkan yayınlar, daha çok mimarlık, sanat tarihi ve şehircilik ekseninde yoğunlaşmıştır. Bu üniversiteler, UNESCO süreciyle bağlantılı olarak yapılan koruma uygulamaları ve tarihî çevre analizleri gibi konulara odaklanmıştır. Bunun yanı sıra, Ege ve Ankara gibi diğer üniversitelerden gelen çalışmalar ise Safranbolu’nun müzik kültürü, halk anlatıları ve dil özellikleri üzerine yürütülmüş araştırmalarla katkı

Berrin Sarıtuğ

sağlamaktadır. Grafikte “Diğer” başlığı altında toplanan kurumlar ise tekil yayınlarla katkıda bulunmuş olsa da akademik çeşitliliğin ve disiplinler arası yaklaşımın göstergesi olarak değerlidir. Genel olarak grafik, Safranbolu’nun akademik çalışmalar açısından yalnızca tarihî ve kültürel değerleriyle değil, aynı zamanda metodolojik erişilebilirliği ve saha araştırmalarına uygunluğu sayesinde birçok üniversite için araştırmaya elverişli bir alan hâline geldiğini ortaya koymaktadır. Özellikle halkbilimi, mimarlık, gastronomi ve turizm gibi alanlarda yapılan çalışmalar, bölgenin kültürel mirasını disiplinler arası bakış açılarıyla değerlendirme imkânı sunmaktadır.

Grafik 3: Araştırma Yöntemlerinin Zaman İçindeki Dönüşümü incelendiğinde Safranbolu konulu akademik çalışmaların yöntemsel gelişimini ortaya koymakta; araştırma yaklaşımlarının zaman içerisinde belirgin bir dönüşüm geçirdiğini göstermektedir. 2000–2009 döneminde çalışmaların büyük kısmı nitel yöntemlere dayalıdır. Bu dönemde tarihsel doküman analizi, alan gözlemi ve sözlü derleme gibi tekniklerin ön planda olduğu görülmektedir. 2010–2019 döneminde nitel yöntem kullanımı belirgin biçimde artmış; sözlü kültür, halk anlatıları, inanç sistemleri ve el sanatları gibi konulara odaklanan çalışmalarda etnografik saha araştırmaları ve içerik çözümlenmeleri yaygınlaşmıştır. Bu süreçte nicel ve karma yöntemlerin de sınırlı düzeyde kullanılmaya başlandığı dikkat çekmektedir. 2020–2025 döneminde ise özellikle karma yöntemlerin kullanımında gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Bu dönemde anket, görüşme, dijital veri analizleri ve çoklu tekniklerin birlikte kullanıldığı disiplinler arası yaklaşımlar öne çıkmaktadır. Nitel çalışmalar hâlen baskınlığını sürdürse de nicel veri üretme eğiliminin güçlendiği görülmektedir. Genel olarak yöntemsel seyir değerlendirildiğinde, Safranbolu üzerine yapılan araştırmaların ilk dönemlerde daha çok belge temelli ve tanılayıcı nitelikte olduğu; zamanla ise veri temelli, çok boyutlu ve karşılaştırılabilir yaklaşımlarla zenginleştiği anlaşılmaktadır. Bu eğilim, kültürel miras alanında ölçülebilirlik, temsil gücü ve etkileşimli analiz araçlarının akademik çalışmalarda daha fazla yer bulduğunu göstermektedir.

Safranbolu’da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

Şekil 1: Safranbolu Konulu Çalışmalarda Yer Alan Anahtar Kelimelere İlişkin Kelime Bulutu

Şekil 1, Safranbolu konulu lisansüstü tezler ve akademik makalelerde en sık kullanılan anahtar kelimeler üzerinden tematik yoğunluğu görselleştirmekte; akademik ilgilerin hangi konular etrafında şekillendiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Kelime bulutunun merkezinde yer alan “Safranbolu” kavramı doğal olarak tüm çalışmalarda ortak bir eksen oluştururken, etrafında yer alan “UNESCO”, “somut olmayan kültürel miras”, “el sanatları”, “sözlü kültür” gibi kavramlar, kültürel miras ve kimlik inşası eksenindeki yoğun akademik ilgiyi yansıtmaktadır. Aynı şekilde “yerel kimlik”, “kadın kültürü”, “ziyaretçi deneyimi” ve “coğrafi işaret” gibi güncel sosyal bağlamlar, bölgenin yalnızca tarihsel değil, aynı zamanda yaşayan bir kültürel alan olarak ele alındığını göstermektedir. Gastronomi, geleneksel ürünler, müzecilik ve el işi zanaatlar üzerine yapılan çalışmaların yoğunluğu da “gastroonomi”, “peruhi”, “kahve müzesi”, “yemeni” ve “bindallı” gibi ifadelerle görselleştirilmiştir. “Şer’iyye sicilleri”, “masallar”, “seymenlik” ve “dişital miras” gibi kavramların birlikte yer alması ise, yazılı belgeler ile sözlü anlatıların bir arada değerlendirildiği ve belleğin dişital ortamlara da taşındığı bir araştırma yaklaşımının geliştiğini göstermektedir. Genel olarak kelime bulutu, Safranbolu çalışmalarının çok disiplinli bir perspektifte halkbilimi, mimarlık, gastronomi, turizm ve kent sosyolojisi gibi alanlarda yoğunlaştığını; geleneksel mirasın korunması ile çağdaş temsillerin akademik bağlamda birlikte üretildiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 3. Safranbolu Konulu Lisansüstü Tezlerde ve Akademik Makalelerde En Çok Kullanılan Anahtar Kelimeler

Anahtar Kelimeler	Kullanım Sıklığı (yaklaşık)
Safranbolu	50
Kültürel Miras	30
Unesco	25
Sözlü Kültür	20
El Sanatları	18
Gastroonomi	17
Mimarî	15
Turizm	14
Zanaatkârlık	13
Kadın Çalışmaları	12
Ziyaretçi Deneyimi	10

Berrin Sarıtunç

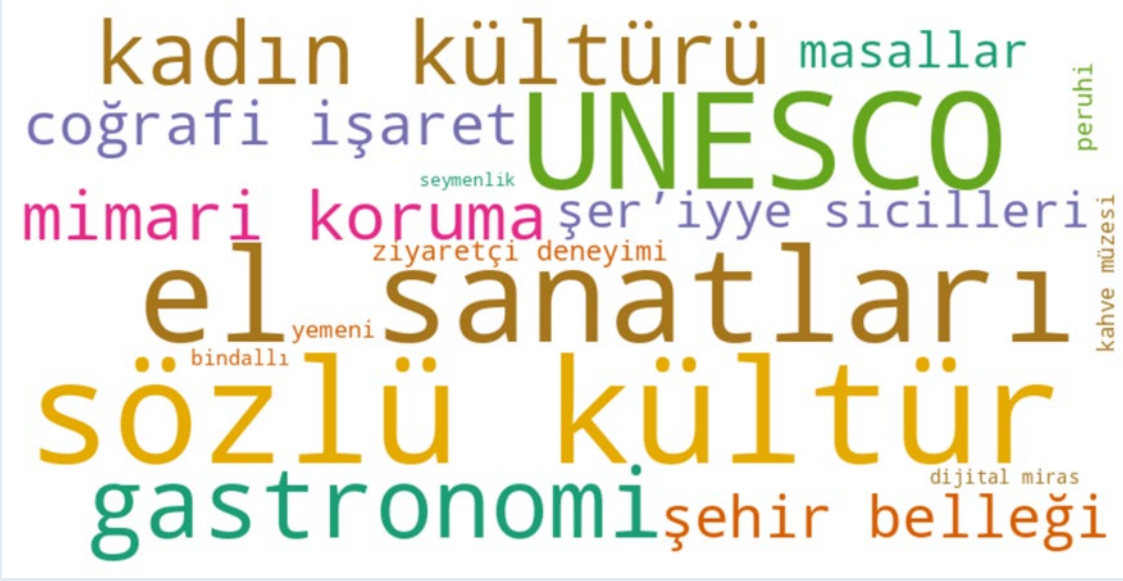
şehir belleği	9
coğrafi işaret	8
eğitim	7
dijital miras	6
ahilik	5

Tablo 3, Safranbolu konulu lisansüstü tezlerde ve akademik makalelerde en sık kullanılan anahtar kelimeler üzerinden, literatürde öne çıkan tematik yönelimleri ve kavramsal yoğunlukları ortaya koymaktadır. “Safranbolu” tüm çalışmaların ortak eksenidir; “kültürel miras”, “UNESCO”, “sözlü kültür” ve “el sanatları” gibi kavramların yüksek sıklıkta kullanılması, araştırmaların büyük ölçüde somut olmayan kültürel miras odaklı geliştiğini göstermektedir. “Mimari koruma”, “yerel kimlik”, “ziyaretçi deneyimi” gibi ifadeler hem fiziksel dokunun hem de toplumsal belleğin birlikte değerlendirildiğine işaret etmektedir. Son yıllarda daha sık kullanılan “gastronomi”, “kahve müzesi”, “peruhi” ve “coğrafi işaret” gibi terimler ise, Safranbolu’nun yerel mutfak kültürü, marka değer taşıyan ürünleri ve gastronomi turizmi bağlamında ele alındığını ortaya koymaktadır. Ayrıca “kadın kültürü”, “bindallı”, “zanaatkârlık” gibi kavramların kullanımı, kadın emeği ve geleneksel üretim pratikleri üzerine yoğunlaşan çalışmaları yansıtmaktadır. “Şer’iyye sicilleri”, “masallar”, “seymenlik” gibi anahtar kelimelerin varlığı ise hem yazılı tarihî belgelerin hem de sözlü anlatıların birlikte ele alındığını göstermektedir. Bu çeşitlilik, Safranbolu literatürünün sadece tarihî miras korumaya değil; aynı zamanda kimlik, temsil, üretim, toplumsal hafıza ve turizm gibi çok boyutlu alanlara yöneldiğini göstermekte; aynı zamanda gelecekte yapılacak araştırmalar için önemli bir tematik harita sunmaktadır.

Şekil 2: Safranbolu Konulu Tez ve Makalelerin Başlıklarında Yer Alan Tematik Unsurlara İlişkin Kelime Bulutu

Safranbolu’da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

Şekil 3. SAFRANBOLU Konulu Tez ve Makalelerin Başlıklarında Yer Alan Tematik Unsurlara İlişkin Kelime Bulutu incelendiğinde Safranbolu konulu lisansüstü tezler ve akademik makalelerin başlıklarında en sık yer alan tematik kavramları görselleştirerek, alan yazınında öne çıkan konu odaklarını ve araştırma eğilimlerini ortaya koymaktadır. Başlıklarda sık tekrar eden “sözlü kültür”, “UNESCO”, “somut olmayan kültürel miras”, “el sanatları” ve “halk inançları” gibi kavramlar, çalışmaların halkbilimi perspektifinde şekillendiğini göstermektedir. “Gastronomi”, “kahve müzesi”, “coğrafi işaret” ve “peruhi” gibi ifadeler, Safranbolu’nun geleneksel mutfak kültürü ve tescillenmiş ürünleri üzerinden kültürel değer taşıyan bir destinasyon olarak ele alındığını yansıtmaktadır. Aynı şekilde “kadın kültürü”, “bindallı” ve “yemeni” gibi terimlerin öne çıkması, kadın emeği, geleneksel zanaatkarlık ve kimlik temsilleri bağlamında artan akademik ilgiyi göstermektedir. “Şer’iyeye sicilleri”, “masallar” ve “seymenlik” gibi tarihî ve sözlü kaynaklara atıf yapan ifadeler hem arşiv belgelerinin hem de anlatı mirasının eş zamanlı değerlendirildiğini ortaya koyarken; “dijital miras” kavramının dahil edilmesi, çağdaş temsil biçimlerinin de literatüre entegre edildiğini göstermektedir. Genel olarak bu kelime bulutu, Safranbolu çalışmalarının halkbilimi, tarih, mimarlık, gastronomi, turizm ve sosyoloji gibi disiplinlerin etkileşiminde geliştiğini; geleneksel konularla birlikte dijitalleşme, kadın anlatıcılığı ve ziyaretçi deneyimi gibi güncel temaların da literatürde güçlü biçimde yer aldığını ortaya koymaktadır.

Sonuç

Safranbolu’nun 1994 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne dâhil edilmesi, yalnızca fiziksel mirasın korunmasına değil; aynı zamanda sözlü kültür belleği, geleneksel bilgi sistemleri ve somut olmayan kültürel miras unsurlarının akademik düzlemde temsil edilmesine de imkân tanımıştır. Bu çalışma kapsamında 1980–2025 yılları arasında yayımlanmış akademik tezler, makaleler ve diğer bilimsel yayınlar ışığında yapılan bibliyografik analiz, Safranbolu’nun halkbilimi literatüründeki temsiline dair sistematik bir değerlendirme sunmuştur. Bulgular, sözlü anlatılar, geçiş ritüelleri, inanç pratikleri, el sanatları, kadın emeği ve gastronomi gibi kültürel öğelerin akademik üretimde henüz yeterince kapsayıcı, disiplinlerarası ve süreklilik arz eden bir çerçevede ele alınmadığını ortaya koymuştur. Özellikle sözlü kültürün yaşayan ve dönüşen yapısı, büyük ölçüde turizm merkezli yaklaşımlar içinde sınırlı kalmakta; bu durum, halkbilimi disiplini açısından önemli temsil boşluklarına işaret etmektedir.

Berrin Sarıtuğ

Bu bağlamda, Safranbolu'nun somut olmayan kültürel mirasını daha bütüncül, katılımcı ve sürdürülebilir yaklaşımlarla değerlendirmek amacıyla aşağıdaki önerilerin dikkate alınması yararlı olacaktır:

Uluslararası UNESCO Şehir Modellerinden Yararlanma: İtalya (Matera), Fransa (Albi), İspanya (Cuenca) ve Polonya (Krakow) gibi UNESCO statüsüne sahip kentlerde uygulanan kültürel miras koruma ve yaşatma stratejileri, Safranbolu açısından örnek teşkil etmektedir. Bu kentlerde kurulan sözlü tarih arşivleri, hikâye anlatıcılığı merkezleri ve yaşayan kültürel miras enstitüleri gibi yapılar, halk kültürünün çağdaş yaşamla entegrasyonunu sağlamaktadır. Benzer yapılar Safranbolu için de kurgulanmalıdır.

Somut Olmayan Kültürel Miras Müzeleri ve Dijital Belgeleme: Kadın anlatıcılar, yerel zanaatkarlar ve sözlü kültür taşıyıcılarına ilişkin anlatılar dijitalleştirilerek "Safranbolu Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilgi Müzesi" çatısı altında sistematik bir biçimde arşivlenmeli; UNESCO'nun dijital miras koruma ilkeleri doğrultusunda sürdürülebilir bir bellek politikası oluşturulmalıdır.

Festivallerin İşlevsel Dönüşümü ve Katılımcı Kültürel Etkinlikler: Altın Safran Belgesel Film Festivali gibi mevcut etkinlikler, sinema ile sınırlı kalmayacak biçimde sözlü anlatım, geleneksel tiyatro, halk müziği ve gastronomi gibi alanları da kapsayacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Ayrıca yerel halkın aktif katılım sağlayacağı atölyeler ve interaktif kültürel programlar geliştirilmelidir.

Kadın Belleği ve Usta-Çırak İlişkilerinin Belgelenmesi: Safranbolu'daki halk anlatıları ve zanaatkarlık kültüründe önemli bir rol üstlenen kadın anlatıcıların bellek birikimi, "Halk Kültüründe Kadın Belleği" benzeri projeler aracılığıyla akademik olarak belgelenmelidir. Usta-çırak ilişkileri ise dijital halkbilim yöntemleriyle kayıt altına alınmalı ve bu bilgiler koruma altına alınmalıdır.

Eğitim Müfredatında Yerel Kültürel Miras Modülleri: İlkokul ve ortaöğretim düzeyindeki sosyal bilgiler ve Türkçe derslerinde Safranbolu'ya özgü halkbilimi öğelerini içeren içerikler geliştirilmelidir. Yükseköğretim kurumlarında ise "Safranbolu Kültürel Mirası ve Halkbilimi" başlıklı seçmeli dersler açılarak yerel kültürel miras eğitimi desteklenmelidir. Fransa'nın Arles kentinde uygulanan "UNESCO Heritage Education Program" örneği bu bağlamda uyarlanabilir.

Kurumsal İş Birlikleri ile Alan Yönetimi: Karabük Üniversitesi, Safranbolu Belediyesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında geliştirilecek ortak projeler sayesinde alan yönetimi, kültürel eğitim ve halk katılımı ekseninde somut olmayan kültürel mirasın korunması ve yaşatılması sağlanabilir. Bu kapsamda sadece koruma değil, aynı zamanda kültürel üretim politikaları da teşvik edilmelidir.

Sonuç olarak, Safranbolu yalnızca taş sokakları, geleneksel konakları ve fiziksel yapılarıyla değil; sözlü anlatılar, inanç sistemleri, ritüeller, el sanatları ve gündelik yaşamla bütünleşen kültürel değerleriyle de Türk halkbilimi açısından özgün bir laboratuvar niteliği taşımaktadır. Bu özgünlüğün bilimsel olarak belgelenmesi, eğitsel süreçlere entegre edilmesi ve toplumsal katılımı yaşatılması hem yerel kimliğin korunması hem de halkbilimi disiplininin çağdaş açılımlarla güçlendirilmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu çalışma, Safranbolu'nun sözlü ve geleneksel kültür potansiyelini görünür kılarak, Türk halkbilimi literatürüne ve somut olmayan kültürel miras politikalarına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Safranbolu'da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

Kaynakça

Adıgüzel, Duygu. Somut Olmayan Kültürel Miras Kavramı ve Bu Mirasın Müze Aracılığıyla Korunması. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Ahunbay, Zeynep. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 1996.

Akbay, Özgenur. Karadeniz Yöresi Safranbolu İlçesi Kadın Giysilerinin Giyinme Kültürü Açısından İncelenmesi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Akca, Ümit. Safranbolu Seymenlik Kültüründe Müziğin Önemi ve Yeri. Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Aktüre, Sevgi- Şenyapılı, Tansı. Safranbolu'da Mekânsal Yapının Gösterdiği Nitelikler ve Koruma Önerilerinin Düşündürdükleri, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1976.

Altay, Tuba. Safranbolu'nun Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi ve Yerel Halkın Turizm Etkinliklerine Yaklaşımı, Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, 2019.

Arca, Deniz vd. "Tarihi Kentlere Yönelik Web CBS Uygulaması; Safranbolu Örneği". Jeodezi ve Jeoinformasyon Dergisi, 104. 2011, 26-29. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/makuiibf/issue/69071/913293>

Arslan, Recep. "19. Yüzyıldan 20. Yüzyılın Başlarına Safranbolu'da Debbağhaneler". *Avrasya Beşerî Bilim Araştırmaları Dergisi*, 1/2, 2021, 90-110. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abbad/issue/68209/1062952>

Aşkin, Feride Kübra. Safranbolu Geleneksel Yerleşim Dokusunun Ekolojik Kent Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi, Karabük: Karabük Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, 2014.

Aydoğan, Neval. Konaklama İşlevi ile Restore Edilen Geleneksel Safranbolu Evlerinde İç Mekân Düzenlemelerinin İrdelenmesi ve Bir Yöntem Önerisi, Ankara: Başkent Üniversitesi, Yüksek lisans tezi, 2019.

Aygün, Göçen Seda. Kültür Turizmi ve Yerli Turistlerin Buna İlişkin Algıları Üzerine Bir Araştırma: Safranbolu Örneği, Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Ayvazpınarı, Burçin. Safranbolu'nun Şehir Coğrafyası, Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, 2020.

Bakkaloğlu, Mine- Türker, Nuray- Dağ, Tuğba. "Safranbolu'nun tören yemekleri ve tören yemek kültürünün incelenmesi", *Journal of Academic Tourism Studies*, 30/1, 2024, 27-45. <https://doi.org/10.29228/jatos.74115>.

Batur, Afife. "Safranbolu'da Koruma Çalışmaları Üzerine". *Mimarlık*, 275, 1998, 14.

Batur, Afife. *Geleneksel Türk Evi ve Safranbolu Evleri*, İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 1998.

Berrin Sarıtunç

Bausinger, Hermann. *Folk Culture in a World of Technology* (E. Dettmer, Trans.). ABD: Indiana University Press, 1990.

Baycar, Abdullah. "Yerel Gastronomi Kimlik Oluşumu Ögesi Olarak Gastronomi Müzeleri: Safranbolu Türk Kahve Müzesi Örneği". *Aydın Gastronomy*, 6/2, 2022, 119–136. <https://dergipark.org.tr/pub/aydingas/issue/70799/1065233>

Ben-Amos, Dan. *Do We Need Ideal Types of Folklore?* In R. Bauman (Ed.), *Folklore, Cultural Performances, and Popular Entertainments: a Communications-Centered Handbook*, İngiltere, Oxford University Press, 1992, 9-17.

Ben-Amos, Dan. "Toward a Definition of Folklore in Context". *The Journal of American Folklore*, 84/331,1971, 3–15. <https://doi.org/10.2307/539729>

Bilicioğlu, Hüseyin. *Ortaokul Öğrencilerinin Yerel Tarih Öğretimine İlişkin Görüşleri: Safranbolu Örneği*, Bartın: Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Bogenç, Çiğdem. (2016). *Dünya Mirası Safranbolu Alan Yönetim Planının Geliştirilmesine Yönelik Bir Çalışma*, Bartın: Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.

Bortolotto, Chiara. *Le Patrimoine Culturel Immatériel: Enjeux D'une Nouvelle Catégorie*. Fransa, Éditions de la Maison des sciences de l'homme, 2007.

Bortolotto, Chiara. *Authenticity: A Non-Criterion for Safeguarding Intangible Cultural Heritage, in Intangible Heritage*, ed. L. Smith and N. Akagawa, London: Routledge, 2007.

Boz, Mustafa- Uğur, İsa. "Tarihi Kentler ve Turizm: Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Safranbolu'da Turizm Gelişimine İlişkin Algıları". 2. *Uluslararası Turizm ve Yönetim Araştırmaları Kongresi*, 1–3 Mayıs 2015, Kuşadası, Türkiye, 2015.

Bozkurt Yıldırım, Gülşah. "Dünya Miras Şehri Safranbolu ile İlgili Lisansüstü Tezler". *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5/1, 2022, 38–48.

Canbulat, İbrahim. *Safranbolu'nun Son Ustalarından Cumhuriyet'in İlk 80 Yılında Çarşı*. Karabük: Karabük Üniversitesi Yayınları, 2022, 380-417.

Cebeci, Ersin. *Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Ekonomik Önemi ve Safranbolu Safranının SWOT Analizi*, Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.

Çağlayan, Evrim- Balun, Perihan- Bozkurt Yıldırım, Gülşah. "Safranbolu Üzerine Yazılan Lisansüstü Tezlerin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" *Journal of Awareness*, 7/4, 2022, 110–121. <https://doi.org/10.26809/joa.9>

Çelik, Dilek- Özdemir, Melda. "Safranbolu İlçesinde Yemeni Yapımı", *Turkish Studies*, 8/6, 2013, 133–147. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.5112>.

Çelik, Dilek, "Geleneksel Safranbolu Evi Tavan İşlemlerinin Deri Üzerinde Yeniden Yorumlanması" *LOKUM Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1/1, 2023,38–48. <https://dergipark.org.tr/pub/lokum/issue/75884/1232587>

Safranbolu'da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

Çetinkaya, Cenk. Konaklama İşletmelerinin Finansal Sorunları: Safranbolu İlçesinde Bir Araştırma, Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Dağı, Satı. Safranbolu Masalları, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.

Demirtaş Milz, Neslihan – Mavrič, S. "Disasters as an Ideological Strategy for Governing Neoliberal Urban Transformation in Turkey: Insights from Izmir/Kadifekale". *Disasters*, 42/3, 2018, 421–443. <https://doi.org/10.1111/disa.12257>.

Deniz, Taşkın- Çelik, Öznur. "Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcıları: Safranbolu El Sanatları Ustaları Üzerine Bir İnceleme", *Doğu Coğrafya Dergisi*, 25/43, 2020, 123–138. <https://dergipark.org.tr/pub/ataunidcd/issue/54858/699175>

Deniz, Gülçin- Çelik Şule. "Somut Olmayan Kültürel Miras ve Yerel Kalkınma: Safranbolu Üzerine Bir Değerlendirme". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13/71, 2020, 838–843. <https://doi.org/10.17719/jisr.2020.4091>

Dettmer, Elke. "Folklore, Popular Culture and Media". *Folklore Fellows Network*, 34, 2008, 45–59. https://www.researchgate.net/publication/330450093_Folklore

Dettmer, Elke. "The Role of Folklore in Cultural Identity: a Comparative Study". *Folklore Studies Journal*, 12/1, 2015, 45–60. https://www.academia.edu/111348660/Putting_Folklore_to_Use

Diker, Oğuz-Türker, Nuray- Çetinkaya Adnan- Kaya, Ferhat Behzat, "Geleneksel Türk Tatlısı Olarak Lokum ve Safranbolu Lokumu". *Turizm ve Gastronomi Çalışmaları Dergisi*, 5(Özel Sayı 2), 2017, 333–344. http://jotags.org/2017/vol5_special_issue2_article29.pdf

Doğan, İrem Tuğba. Turistik Destinasyon İmaj Ölçümü: Safranbolu Örneği, Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013

Ersöz, Duygu. Turizm Kenti Safranbolu'nun Osmanlı'dan Günümüze Gelen Kültürel Miras Değerlerinden El Sanatlarının Araştırılması, Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.

Eser, Tuğba. Halk Mimarisi Kapsamında Safranbolu, Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Gülersoy, Çelik. *Safranbolu*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, 1996.

Güner, Demet. Coğrafi İşaretleli Yiyeceklerin Glütensiz Beslenme Tarzına Uygun Geliştirilmesi ve Tüketici Niyetine Etkisi, Bartın: Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2025.

İnal, Alev- Aksu Asiye. "Safranbolu'nun Kültürel Miras Unsurlarının Yerli Turistler Tarafından Algılanmasına Yönelik Bir Araştırma". *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 10/3 (2022): 1755–1773. <https://doi.org/10.21325/jotags.2022.1126>

Berrin Sarıtuğ

Kaştan, Yüksel. "Tarih Metodolojisinde Laboratuvar Yöntemi ve Safranbolu Örneği". *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 3/5, 2017, 72–88. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/osmed/article/319471>

Kaya Köse, Ege- Gözlükaya, Halime. "Transferring Examples of Ironwork Products In Safranbolu Old Bazaar Region To Future Generations Through A Digital Library". *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 13/2, 2023, 593-607. <https://doi.org/10.20488/sanattasarim.1403889>

Kaya, Şeyma Sena. 1994 Yılı Dünya Miras Kararı Öncesi ve Sonrasında Safranbolu Yerleşmesi, Kentsel ve Mimari Dönüşümü, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, 2002.

Koçan, Nurhan. "Safranbolu Eski Çarşı Kentsel Koruma-Kullanma Planlaması". *Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 12/2, 2022, 564–580. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumusfenbil/issue/69370/1036261>

Kurin, Richard. "Safeguarding Intangible Cultural Heritage in The 2003 UNESCO Convention: A Critical Appraisal". *Museum International*, 56/1–2, 2004, 66–77. <https://doi.org/10.1111/j.1350-0775.2004.00459.x>

Lee, Cheng- Chan, M. vd. 'AI Storytelling for Heritage Education in Hong Kong Schools', *Journal of Digital Learning*, 17/4, 2022, 1-15. <https://dl.acm.org/doi/full/10.1145/3655628>

Mazıcı, Berrin. Safranbolu İlçesi Halk Edebiyatı ve Halkbilimi Ürünleri Üzerinde Bir Araştırma, Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Mumcu, Batuhan. *Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunması*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2023.

OECD, *Digital Education Outlook 2021*, Paris: OECD Publishing, 2021.

Oral, Şerife. (2018). Safranbolu Efsaneleri ve Memoratları Üzerine Bir Araştırma, Bartın: Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Özdemir, Ünal. "Safranbolu'nun Kültürel Miras Kaynakları ve Korunması". *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16/26, 2011, 129–142. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunidcd/issue/2454/31259>

Özkaynak, Aysun. – Türkmen, Fatih. *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültürel Miras Öğretimine Yönelik Yeterlilikleri ile Kullandıkları Yöntem ve Tekniklerin Belirlenmesi: Safranbolu Örneği*, Ankara: İksad Yayınevi, 2025.

Öztürk, Meltem ve Gülersoy Nilgün. *Kültürel Miras ve Kentsel Koruma*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2006.

Sağ, Çağrınur- Ünal, Fatma. "İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Somut Olmayan Kültürel Miras Eğitime Yönelik Etkinlik Temelli Bir Eylem Araştırması", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 2019, 425-468. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/igdirsosbilder/issue/66825/1045244>

Sağır, Adem. Bir Ölüm Sosyolojisi Denemesi Bağlamında İktisadi Hayata Mezarlıklardan Bakmak: Safranbolu Örneği, Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Safranbolu'da Sözlü Kültür ve Geleneksel Bilginin Akademik Yansımaları: Türk Halkbilimi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme

Sevgi, Serap. (2023). "Kültürel Turizmde Denge Arayışı: Dünya Mirası Safranbolu Şehri Ziyaretçi Yönetimi Önerileri", *İdealkent*, 15/43, 2023, 1615–1635. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3897064>

Smith, Laurajane. *Uses of Heritage*. New York: Routledge, 2006.

Soysaldı, Aysen- Göksel, Meltem. "Karabük İli Safranbolu İlçesi Perde ve Sedir Dantelleri", *Uluslararası Geçmişten Günümüze Karabük ve Çevresinde Dini, İlmî ve Kültürel Hayat Sempozyumu*, 165-179, Karabük, Türkiye, 2019.

Şahin, Rüveyda ve Dinçer Ahmet Emre. "Evaluating the Design Principles of Traditional Safranbolu Houses". *Buildings*, 14/8 (2024): 1–37. <https://doi.org/10.3390/buildings14082553>

Tetik, Mehmet. 2153 Numaralı Safranbolu Şer'iyeye Sicili Transkripsiyonu, Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Topcu, Cemil- Kılıç, Metin. Deri Giyim Sanayi İşletmelerinde Üretim Planlaması: Karabük İli Dericilik Sektöründe Yapılan Araştırma, Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Tuan, Yi Fu. *Space and Place: The Perspective of Experience*. ABD: University of Minnesota Press, 1977.

Ulusoy, Rıza. 2119 Numaralı Safranbolu Şer'iyeye Sicil Defterinin Transkripsiyonu, Karabük: Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Unesco World Heritage Centre. "City of Safranbolu". <https://whc.unesco.org/en/list/614/> (Erişim 19 Haziran 2025). <https://whc.unesco.org/en/list/614/>

Unesco, *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, Paris: UNESCO, 2003.

Unesco, *Culture and Development*, Paris: UNESCO Publications, 1994.

Unesco. (1994). *Operational Guidelines For The Implementation of The World Heritage Convention*. Paris: Unesco World Heritage Centre, 1994.

Uygurtürk, Hasan- Çetinkaya, Cenk "Safranbolu İlçesindeki Konaklama İşletmelerinin Finansal Sorunları Üzerine Bir Araştırma". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22/2, 2019, 758-773. <https://doi.org/10.29249/selcuksbmyd.566061>.

Yıldırım, Ali -Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.

Yurt, İrfan- Bayraklı, Beril. "Safranbolu'da Yöresel Bir Lezzet: Peruhi". *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5/2, 2022, 270–287. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/saktad/issue/72444/1143138>

Yurt, İrfan- Dinvar, Şeyma. "Sürdürülebilir Gastronomi Turizmi Kapsamında Coğrafi İşaret Tescili Alabilecek Ürünlerin Değerlendirilmesi: Safranbolu Örneği". *Aydın Gastronomy*, 8/2,2024, 413–425. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aydingas/issue/86025/1431316>.